

The New Religious Policy in China: Catching up with System Reforms.

James W. Tong, *Asian Survey*, September 2010, 50:5, pp 859-888.

Chính Sách Tôn Giáo Mới ở Trung Quốc

Theo kịp những Cải Cách Toàn Diện

James W. Tong

Translator: *Nguyễn Thúy Nga*

TÓM TẮT

Chính sách tôn giáo mới của Trung Quốc mở rộng quyền tự trị về mặt tổ chức của các tổ chức tôn giáo, hạn chế quyền của các ủy ban về các vấn đề tôn giáo, và giải quyết yêu cầu hành chính, thách thức pháp lý, và việc bổ nhiệm sai những ủy viên tài phán của giáo hội. Do đó, đây là một nỗ lực của chính phủ Trung Quốc nhằm hòa nhập chính sách tôn giáo với những cải cách toàn diện về kinh tế xã hội và chính trị.

CÁC TỪ KHÓA: quan hệ giữa nhà nước và tôn giáo, chính sách tôn giáo, cải cách chính trị, dân chủ hóa, nên chính trị của Trung Quốc.

JAMES W. TONG là một giáo sư về khoa học chính trị tại trường đại học California, Los Angeles, và là Giám đốc biên tập của cuốn Chính Phủ và Luật Pháp Trung Quốc (Chinese Law and Government). Ông muốn gửi lời cảm ơn tới những nhà phê bình khuyết danh về những lời góp ý rất hữu ích của họ. Email: jtong@polisci.ucla.edu

Khảo sát về châu Á (Asian Survey), Quyển 50, Số 5, trang 859-887, ISN 0004-4687, ISSN điện tử 1533-838X. © 2010 bởi các thành viên hội đồng quản trị trường đại học California. Bản quyền được bảo vệ. Các yêu cầu xin phép được sao chép, sử dụng nội dung bài viết này xin gửi trực tiếp tới website của Ban Cấp phép và Bản Quyền của nhà xuất bản trường đại học California <http://www.ucpressjournals.com/reprintInfo.asp>. DOI: AS.2010.50.5.859.

GIỚI THIỆU

Xét trên mọi phương diện, chính sách tôn giáo của Trung Quốc đã lỗi thời. Trong ba thập niên qua, nền kinh tế của Trung Quốc đã phát triển với tốc độ nhanh nhất thế giới, vượt qua cả Đức và Nhật Bản để trở thành nước sản xuất hàng hóa và cung cấp dịch vụ lớn thứ hai trên thế giới sau Mỹ. Các vận động viên thể thao của Trung Quốc cũng đã phá kỷ lục thế giới, vượt qua các vận động viên của Mỹ để giành hầu hết các huy chương vàng ở thế vận hội Bắc Kinh 2008, Trung Quốc đã chi cho thế vận hội này số tiền nhiều gấp từ ba đến tám lần so với nước chủ nhà của các thế vận hội khác. Trung Quốc cũng đã đổi sự xung đột giai cấp theo chủ nghĩa Mac lăy chủ nghĩa tư bản, thu hút các ngân hàng đầu tư phố Wall, thành lập thị trường chứng khoán của riêng mình. Những tòa tháp văn phòng của các công ty thương mại hào nhoáng với kính và sắt thép phủ kín bầu trời của quận tài chính Thượng Hải ở Pudong, trong khi Nhà Hát Lớn, Sân Vận Động Quốc Gia và Nhà Ga số ba của Sân Bay Quốc Tế vô cùng hiện đại khiến du khách đến Bắc Kinh phải ngạc nhiên.

Đôi lập với sự hào nhoáng và hiện đại đó, văn phòng của Ủy Ban Hành Chính Nhà Nước về Các Vấn Đề Tôn Giáo lại được đặt trong một ngôi nhà chỉ có một tầng, đã ba trăm năm tuổi vốn là dinh thự của một hoàng tử thời Qing,¹ nép mình trong một khu phố với những ngôi nhà mà người ta đốt than, đường ngõ không được lát gạch và rất nhiều những con chó hôi hám. Những cột gỗ đỏ, mái ngói màu ghi, then cửa bằng đồng được đóng kín của ngôi nhà, những cánh cửa gỗ là những bằng chứng trực quan về một nhà nước không mến khách và không tích cực của các triều đại trước đây.

Đối với một nhà phân tích không thiên vị, chính sách tôn giáo được Ủy Ban Hành Chính Nhà Nước về các vấn đề tôn giáo tán thành chỉ là tiền hiện đại.² Chỉ có năm tôn

¹ Ủy Ban Hành Chính Nhà Nước về Các Vấn Đề Tôn Giáo được đặt tại Chun Princely Palace, nơi Hoàng đế Guangxu được sinh ra (1875-1908), nằm ở khi Houhai, Quận Xicheng, Bắc Kinh.

² Để tham khảo các nghiên cứu về chính sách tôn giáo của Trung Quốc trong giai đoạn gần đây, xem bài viết của Pitman Potter về “Kiểm Soát Tín Ngưỡng: Luật Tôn Giáo ở Trung Quốc”, *China Quarterly* 174 (tháng 6/2003), trang 317-37; Beatrice Leung, “Chính Sách Tự Do Tín Ngưỡng của Trung Quốc: Nghệ Thuật Quản Lý Hoạt Động Tôn Giáo”, *ibid.*, 184 (Tháng 12/2005), trang 894-913; Fuk-Tsang Ying, “Bình Cũ Rượu Mới: Đánh Giá về Luật Tôn Giáo ở Trung Quốc và Các Điều Luật về Các Vấn Đề Tôn Giáo năm 2005,” *Tôn Giáo, Nhà Nước và Xã Hội* 34:4 (Tháng 12/2006), trang 347-73; Peng Liu, “Quan Hệ Giữa Nhà Nước và Nhà Thờ ở Trung Quốc: Các Đặc Điểm và Xu Hướng,” *Tạp chí Trung Quốc Đương Thời* 5:11 (1996), trang 69-79; Tony Lambert, “Chính sách Tôn Giáo Hiện Hành của Đảng Cộng Sản Trung Quốc,” *Tôn Giáo, Nhà Nước và Xã*

giáo chính được công nhận trên toàn quốc³ và trong số các tôn giáo này, các hoạt động tôn giáo chỉ được tổ chức một cách hợp pháp tại những địa điểm đã được đăng ký, bởi những thành viên được đăng ký của các tổ chức đã được đăng ký. Việc đăng ký địa điểm cho các hoạt động tôn giáo là một qui trình gồm các thủ tục rất phức tạp và rườm rà, theo đó người đứng đơn xin đăng ký phải tuân thủ 26 điều luật của chính phủ trung ương, kèm theo hàng loạt các điều luật khác của địa phương. Bản thân qui trình thủ tục cũng bao gồm việc nộp đơn sơ bộ rất rườm rà với các tài liệu rất phức tạp, việc xem xét rất kỹ càng theo thủ tục nhà nước, thành lập cơ quan quản lý, xác nhận của chính quyền địa phương và cơ quan quản lý cư trú, sau đó mới chính thức nộp đơn, và quá trình này lại kèm theo hàng loạt các tài liệu giấy tờ liên quan đến việc phê chuẩn.⁴ Những nhà thờ và đền thờ không đăng ký đã bị đóng cửa, các giáo sĩ cấp cao ở những nơi đó bị bắt, cơ sở vật chất bị thu hồi.

Hội 29:2 (Tháng 6/2001), trang 121-29; và Nancy Chen, “Hàn Gấn các Giáo Phái và Các Chiến Dịch Chống Lại các Tín Ngưỡng,” *China Quarterly* 174 (Tháng 6/2003), trang 505-20.

³ Các tôn giáo này bao gồm Phật Giáo, Đạo Lão, Hồi Giáo, Đạo Thiên Chúa La Mã, và Cơ Đốc Giáo. Nhà Nờ Chính Thống Nga cũng được công nhận ở tỉnh Heilongjiang. Để tham khảo thêm các nghiên cứu về tình hình của các tôn giáo này tại Trung Quốc, xem bài viết của Richard Madsen, “Phục Hồi Đức Tin vào Thiên Chúa Giáo trong Thời Kỳ Đổi Mới,” *ibid.*, trang 468-87; Lai Chi-tim, “Đạo Lão ở Trung Quốc Ngày Nay, 1980-2002,” *ibid.*, trang 413-27; Raoul Birnbaum, “Nước Trung Hoa Phật Giáo ở Thời Kỳ Chuyển Giao Giữa Hai Thế Kỷ,” *ibid.*, trang 428-50; Daniel Bays, “Đạo Thiên Chúa Cơ Đốc ở Trung Quốc Ngày Nay,” *ibid.*, trang 488-504; Dru Gladney, “Hồi Giáo ở Trung Quốc: Thỏa Hiệp hay Chia Rẽ” *ibid.*, trang 451-67; Richard Madsen, “Đạo Thiên Chúa Giáo Trung Quốc: Quá Trình Làm Quen và Xung Đột,” trong *Xã Hội Trung Quốc: Thay Đổi, Xung Đột và Kháng Cự*, eds, Elizabeth Perry và Mark Selden (London:Routledge, 2000), trang 171-88; idem *Thiên Chúa Giáo Trung Quốc: Bi Kịch và Hy Vọng trong một Xã Hội Dân Sự Đang Nổi Lên* (Berkeley: Nhà Xuất Bản Trường Đại Học California, 1998); Alan Hunter và Kim-kwong Chan, *Cơ Đốc Giáo ở Trung Quốc Đương Thời* (Cambridge, U.K: Nhà Xuất Bản Đại Học Cambridge, 1993).

⁴ Ủy Ban Hành Chính Nhà Nước về Các Vấn Đề Tôn giáo, “Zongjiao Huodong Changsuo Xieli Shenpi Dengji Banfa” [Các phương pháp xem xét, phê chuẩn và đăng ký các địa điểm tiến hành các hoạt động tôn giáo] (Ngày 14 tháng 4 năm 2005). Các mục liên quan đến 26 điều luật của chính phủ trung ương về việc đăng ký địa điểm tiến hành các hoạt động tôn giáo được niêm yết tại Ủy Ban Hành Chính Nhà Nước về Các Vấn Đề Tôn giáo, Ban Luật Pháp và Chính Sách, “Zongjiao Shiwu Tiaoli” *Shangguan di Falu Fagui ji Zhengce Shouce* [Cẩm nang về luật pháp, qui định, và chính sách liên quan đến “các qui định về các vấn đề tín ngưỡng”] (Beijing: Zongjiao wenhua chubanshe, 2005), trang 302-486.

Các hoạt động tín ngưỡng vốn rất phổ biến ở ngoài lãnh thổ Trung Quốc lại cần phải được sự cho phép của các ủy ban về các vấn đề tôn giáo ở các cấp quản lý hành chính ở các địa phương. Việc đi tới các nhà thờ Thiên Chúa Giáo mà không được phép đã bị cấm; Những tín đồ Hồi Giáo đi hành hương đến Mecca mà không được phép đã bị tịch thu hộ chiếu. Chính phủ không công nhận quyền phong tước giám mục Thiên Chúa Giáo của Vatican, hay quyền bổ nhiệm người kế vị của Dalai Lama. Các nhà tù ở Trung Quốc đã trở thành nơi rất quen thuộc với các tu sĩ và các nhà sư Tây Tạng tham gia biểu tình phản đối, các giáo sỹ Cơ Đốc Giáo đứng đầu các nhà thờ không đăng ký, và các giám mục và cha xứ Thiên Chúa Giáo đã thề trung thành với Giáo Hoàng. Nhiều nhà quan sát bày tỏ sự đồng tình với đánh giá trong Báo Cáo Thường Niên Năm 2008 của Ủy Ban Hành Pháp Quốc Hội Mỹ về Trung Quốc rằng chính phủ Trung Quốc rất thù địch tôn giáo.⁵

Chế độ thù địch như mô tả ở trên tạo ra sự gia tăng những phức tạp về thể chế và hiện tượng tôn giáo trong thời kỳ cải cách thị trường ở Trung Quốc. Trong cuốn “Báo cáo của chính phủ về Tự Do Tín Ngưỡng” năm 1977, chính phủ Trung Quốc đã đếm được 100 triệu các tín đồ tôn giáo, trong đó có 4 triệu tín đồ Thiên Chúa Giáo, 10 triệu tín đồ Cơ Đốc Giáo, và 18 triệu tín đồ Hồi Giáo. Chưa đầy một thập kỷ sau, một con số ước tính chính thức năm 2006 đưa ra con số tín đồ Thiên Chúa Giáo là 5 triệu, Cơ Đốc Giáo là 16 triệu, tương đương với mức gia tăng là 20% và 60%. Các nguồn tin học thuật và tôn giáo bên ngoài Trung Quốc thậm chí còn đưa ra con số cao hơn cho năm 2008 và 2009. Theo báo cáo của Cơ Sở Dữ Liệu Thiên Chúa Giáo Toàn Cầu (World Christian Database), có 70 triệu tín đồ Thiên Chúa Giáo ở Trung Quốc, bao gồm cả Thiên Chúa Giáo và Cơ Đốc Giáo.⁶ Một chuyên gia nghiên cứu cao cấp ở Trung Tâm Trung Quốc Toàn Cầu ước tính rằng có khoảng 50 triệu tín đồ Cơ Đốc Giáo không thường xuyên đi lễ nhà thờ mà chỉ hành lễ tại gia ở Trung Quốcm trong khi Trung Tâm Nghiên Cứu Chúa Thánh Thần ở Hồng Kông đưa ra con số tín đồ Thiên Chúa Giáo La Mã ở đại lục là 12 triệu, bao gồm cả

⁵ Ủy Ban Hành Pháp Quốc Hội Mỹ về các vấn đề Trung Quốc, Báo cáo thường niên năm 2008 (Washington, D.C.: Nhà In Chính Phủ Mỹ, 2008), trang 73-93, 182-204, ở trang 73,188.

⁶ Văn Phòng Thông Tin, Hội Đồng Nhà Nước, Cộng Hòa Dân Chủ Nhân Dân Trung Hoa (PRC), “Báo Cáo của Chính Phủ về Tự Do Tự Do Tín Ngưỡng ở Trung Quốc,” Tháng 10/1997; “Tóm tắt tình hình năm 2006”, do Đại Sứ Quán Trung Quốc tại Washington, D.C cung cấp cho diễn đàn PEW, <http://www.pewforum.org/doc/?DocID=301>, tiếp cận ngày 5 tháng 9/2009; <http://www.worldchristiandatabase.org>, tiếp cận ngày 7 tháng 9/2009.

những người ở các nhà thờ chính thức và không chính thức.⁷ Cho dù các con số được đưa ra bởi các nguồn chính thức của chính phủ hay các nguồn độc lập, thì sự gia tăng về số lượng những tín đồ tôn giáo ở Trung Quốc cũng rất đáng kể.

Các Điều Luật về Các Vấn Đề Tôn Giáo

Mặc dù sự gia tăng số lượng các tín đồ tôn giáo đến mức gây tranh cãi có thể thể hiện một xu hướng tìm kiếm tôn giáo phổ biến bất chấp sự đàn áp của chính phủ - hơn là xu hướng xuất phát từ sự hào phóng của chế độ - bản thân sự thù địch của chính phủ không thể giải thích hàng loạt các chính sách tôn giáo mang tính khai sáng mà Bắc Kinh đã theo đuổi trong những năm gần đây. “Các điều luật về các vấn đề tôn giáo” được Hội Đồng Nhà Nước ban hành và có hiệu lực từ tháng 3 năm 2005,⁸ dưới đó là hàng loạt các qui định ở cấp tỉnh. Như được qui định trong những đạo luật này, các cộng đồng tôn giáo được phép tăng thêm bộ máy lãnh đạo để quản lý các vấn đề tôn giáo nội bộ của mình, được sở hữu và sử dụng tài sản tôn giáo, tham gia vào hệ thống phúc lợi xã hội, và mở rộng quan hệ với những người có cùng tôn giáo ở bên ngoài lãnh thổ Trung Quốc. Các điều luật về các vấn đề tôn giáo không yêu cầu các tổ chức tôn giáo phải yêu nước, phải ủng hộ chủ nghĩa xã hội và lãnh tụ của Đảng Cộng Sản Trung Quốc, như đã qui định trong điều luật trước đây.⁹

⁷ Xem Information/China Church/Statistics, trang http://www.hsstudyc.org/hk/en/.../en_cinfo_china_upo2.html>, ngày 20 tháng 10/2009; Brian Grim, “Tôn Giáo ở Trung Quốc vào dịp Thế Vận Hội Bắc Kinh 2008” Diễn đàn PEW về Tôn Giáo và Đời Sống của Công Chúng, ngày 7 tháng 5 năm 2008. <http://www.pewresearch.org/pubs/827/china-religion-olympics>, ngày 15 tháng 9/2009. David Aikman ước tính có khoảng hơn 80 triệu tín đồ Thiên Chúa Giáo ở Trung Quốc năm 2003; xem bài *Chúa Giê su ở Bắc Kinh: Thiên Chúa Giáo Đang Biến Đổi Trung Quốc và Thay Đổi Cán Cân Quyền Lực Toàn Cầu Như Thế Nào* (Washington, D.C.: Regnery Pub., Inc., 2003), trang 7. Xem cả bài của Tony Lambert, “Đếm Số Tín Đồ Thiên Chúa Giáo ở Trung Quốc: Một Báo Cáo Cảnh Báo,” *Bản Tin Quốc Tế về Nghiên Cứu Vấn Đề Truyền Giáo 27:1* (Tháng 1/2003), trang 6-10; và nghiên cứu mới hơn của ông, “Có bao nhiêu tín đồ thiên chúa giáo ở Trung Quốc?” trong OMF, <http://www.omf.org.uk/content.asp?id=450908> tiếp cận 15 tháng 9/2009.

⁸ Ủy Ban Hành Chính Nhà Nước về Các Vấn Đề Tôn Giáo, *Zongjiao Shiwu Tiaoli* [Luật về các vấn đề tôn giáo] (Beijing: Zongjiao wenhua chubanshe, 2004).

⁹ Các điều luật về các vấn đề tôn giáo trước đây do các tỉnh sau ban hành cũng có các qui định đó. Xem Cnbuddhism.com, “Gansusheng Zongjiao Shiwu Guanli Zāning Guiding” [Luật cấp tỉnh về việc quản lý các vấn đề tôn giáo ở tỉnh Gansu] (16 tháng 11/1991), Điều 6, 29,

Nhân sự trong các tổ chức tôn giáo được phép nhận thù lao cho việc thực hiện các nghi lễ tôn giáo, trong khi đó các cộng đồng tôn giáo cũng được phép nhận tiền công đức từ các cá nhân và doanh nghiệp trong và ngoài nước ở trong nước cũng như ở nước ngoài (Các điều luật về các vấn đề tôn giáo: Điều 35). Khi tài sản tôn giáo cần phải dỡ bỏ hay chuyển đi nơi khác cho việc qui hoạch thành phố hay các công trình xây dựng trọng điểm, cần có sự thỏa thuận về các địa điểm tôn giáo và tiền đền bù sẽ chi trả theo giá thị trường (Các điều luật về các vấn đề tôn giáo: Điều 33).

<http://www.cnbuddhism.com/statute/Print.asp?ArticleID=140798>, vào ngày 12 tháng 12/2007; tương tự, “Qinghaisheng Zongjiao Huodong Changsuo Guanli Guiding” [Qui định về quản lý các địa điểm tôn giáo ở tỉnh Qinghai] (ngày 28 tháng 8/1992), Điều 6, 7 <www.cnbuddhism.com/Article/ShowArticle.asp?ArticleID> , vào ngày 24 tháng 8/2010; tương tự, “Ningxia Huizu Zizhiqu Zongjiao Shiwu Guanli Zǎning Guiding” [Luật cấp tỉnh về việc quản lý các hoạt động tôn giáo ở khu tự trị Hồi Giáo Ningxia] (ngày 7 tháng 6/1994), Điều 20, <http://www.cnbuddhism.com/statute/Print.asp?ArticleID=140785>, vào ngày 19 tháng 12/2007; Tianshanner.com, “Xinjiang Weiwuer Zizhiqu Zongjiao Shiwu Guanli Tiaoli” [Qui định về quản lý các hoạt động tôn giáo ở khu tự trị Xinjiang Uighur] (ngày 16 tháng 7/1994), Điều 8, <http://www.tianshannet.com.cn/BIG5/channel120/139/200602/20/230215.html>, vào ngày 20 tháng 12/2007; Cnbuddhism.com, “Shanghaishi Zongjiao Shiwu Tiaoli” [Qui định về các hoạt động tôn giáo ở thành phố tự trị Shanghai] (ngày 11 tháng 12/1995), Điều I, II, <http://www.cnbuddhism.com/statute/Print.asp?ArticleID=140782>, vào ngày 12 tháng 12/2007; tương tự, “Jilinsheng Zongjiao Shiwu Tiaoli” [Qui định về các vấn đề tôn giáo ở tỉnh Jilin] (ngày 11 tháng 12/1997), Điều 11, <<http://cnbuddhism.com/statute/Print.asp?ArticleID=140788>>, vào ngày 19 tháng 12/2007; Mzzjd.gd.gov.cn, “Guangdongsheng Zongjiao Shiwu Guanli Tiaoli” [Qui định về các vấn đề tôn giáo ở tỉnh Guangdong] (ngày 26 tháng 5/2000), Điều 12, <http://www.mzzjw.gd.gov.cn/export/big5/zwgk/zjzcfg/nw20030801171333.html>, vào ngày 22 tháng 10/2005; Changzhou.gov.cn., “Jangsusheng Zongjiao Shiwu Tiaoli” [Qui định về các vấn đề tôn giáo ở tỉnh Jiangsu] (ngày 5 tháng 2/2002), Điều II, <www.changzhou.gov.cn/.../Default/InfoDetail_B.aspx?>, vào ngày 24 tháng 8/2010; Sc.gov.cn, “Cichuansheng Zongjiao Shiwu Tiaoli” [Qui định về các vấn đề tôn giáo ở tỉnh Cichuan] (ngày 9 tháng 5/2000), Điều 36, http://www.sc.gov.cn/htmlnew/law/flfg_content.asp?id=465&im=cd.gif&l, vào ngày 22 tháng 10/2005; chnlaw.net, “Hebeisheng Zongjiao Shiwu Tiaoli” [Qui định về các vấn đề tôn giáo ở tỉnh Heibei] (ngày 18 tháng 7/2003). Điều 5, 10, <http://www.chnlaw.net/difang/HTML/difang_12718_2.htm>, vào ngày 19 tháng 12/2007.

Trước đây, các tín đồ Thiên Chúa Giáo đã từng bị cấm thờ cúng hay hành lễ tại nhà, nhưng bây giờ họ không còn bị cấm nữa;¹⁰ họ không chỉ được phép mà còn được khuyến khích thực hiện buổi lễ (Các điều luật về các vấn đề tôn giáo: Điều 34). Cả nhà thờ Cơ Đốc và Thiên Chúa Giáo đều đã khôi phục lại các hoạt động từ thiện tuyền thống của mình, thành lập và hoạt động các trại trẻ mồ côi, viện điều dưỡng, nhà dưỡng lão, phòng khám và nhà trẻ.¹¹ Mặc dù các tổ chức tôn giáo vẫn bị cấm mở trường học, nhưng nhà thờ

¹⁰ Hầu hết các điều luật về các vấn đề tôn giáo được ban hành sau tháng 3 năm 2005 đều quy định rằng các tín đồ được thực hiện các hoạt động tôn giáo tại nơi cư trú; xem Kaifeng.gov.cn, “Henansheng Zongjiao Shiwu Tiaoli” [Quy định về các vấn đề tôn giáo ở tỉnh Henan] (ngày 30 tháng 7/ 2005), Điều 21, <http://www.kaifeng.gov.cn/html/.../2009052716522894.html>, vào ngày 22 tháng 10/2005; Chinacourt.org, “Shanxisheng Zongjiao Shiwu Tiaoli” [Quy định về các vấn đề tôn giáo ở tỉnh Shanxi] (ngày 29 tháng 7/ 2005), Điều 22, <http://www.chinacourt.org/flwk/show1.php?fileid=103605>, vào ngày 22 tháng 10/2005; SARA.gov.cn, “Shanghaishi Zongjiao Shiwu Tiaoli” [Quy định về các vấn đề tôn giáo ở thành phố tự trị Shanghai] (ngày 21 tháng 4/2005), Điều 27, http://www.sara.gov.cn/gb/zcfg/dfxf/E46E97-oAIE_IIDA-9F13-93180AF vào ngày 19 tháng 12/2007; Big.BJPCgov.cn, “Beijingshi Zongjiao Shiwu Tiaoli” [Quy định về các vấn đề tôn giáo ở thành phố tự trị Beijing] (Ngày 28 tháng 7/2006, Điều 23, <http://www.big5.gov.cn/zcwj/dffg/200707/t183565.html> , vào ngày 19 tháng 12/2007; Lawfz.com, “Hunansheng Zongjiao Shiwu Tiaoli” [Quy định về các vấn đề tôn giáo ở tỉnh Hunan] (ngày 30 tháng 9/2006). Điều 29, <http://www.lawfz.com/law/xingzhengfa/zongjiao/20070423/179769.html>, vào ngày 20 tháng 12/2007; Big5.China.org.cn, “Liaoning Zongjiao Shiwu Tiaoli” [Quy định về các vấn đề tôn giáo ở tỉnh Liaoninh] (ngày 1 tháng 12/2006 Điều 29, http://big5.china.com.cn/law/flfg/txt/2006-12/12/content_7494401.htm, vào ngày 19 tháng 12/2007; Beiweiwang, “Sichuansheng Zongjiao Shiwu Tiaoli” [Quy định về các vấn đề tôn giáo ở tỉnh Sichuan] (ngày 30 tháng 11/2006). Điều 8, www.beiww.com/zt/2008/0924/article_4847.html , vào 9 ngày 9 tháng 9 2010. Qingtian.gov.cn, “Zhejiangsheng Zongjiao Shiwu Tiaoli” [Quy định về các vấn đề tôn giáo ở tỉnh Zhejiang (ngày 29 tháng 3/2006). Điều 36, www.qingtian.gov.cn/wsbs/smb/.../t20081203_9948.htm, vào ngày 9 tháng 9/2010; Chinalawedu.com, “Anhuisheng Zongjiao Shiwu Tiaoli” [Quy định về các vấn đề tôn giáo ở tỉnh Anhui] (ngày 28 tháng 2/2007). Điều 26, <<http://www.chinalawedu.com/news/1200/225/22598/22611/2257/2007/3/li426>>, vào ngày 19 tháng 12/2006.

¹¹ Cho đến năm 2007, các tín đồ Thiên Chúa Giáo đã điều hành 22 nhà trẻ, 20 trại trẻ mồ côi, 10 nhà dưỡng lão, 4 bệnh viện, 174 phòng khám, và cùng quản lý 2 trại phong. Ngoài việc điều hành 150 phòng khám và gần 100 viện dưỡng lão, các tín đồ Cơ Đốc Giáo đã điều hành một mạng lưới

Cơ Đốc đã được phép thành lập các trường dạy nghề, cũng như trường nội trú cho trẻ mắc chứng tự kỷ, ở đó Kinh Thánh được sử dụng như giáo trình chính thức được cho phép. Cả các trường học ở bậc cao hơn của Cơ Đốc Giáo và Thiên Chúa Giáo ở bên ngoài lãnh thổ Trung Quốc cũng liên kết với các trường cao đẳng hàng đầu của Trung Quốc.¹² Từ năm 1994, các tổ chức tôn giáo nước ngoài đã được tuyển dụng và tài trợ hợp pháp cho các sinh viên Trung Quốc theo các tôn giáo theo học ở các học viện tôn giáo ở bên ngoài lãnh thổ Trung Quốc. Từ năm 1998, các trường tôn giáo ở Trung Quốc đã được phép thuê giảng viên từ các trường thần học ở Bắc Mỹ và Châu Âu về dạy cho các trường dòng ở Trung Quốc.¹³ Trường Thần Học Cộng Đồng Nhà Thờ Cơ Đốc Giáo ở Nanjing đã nhận được khoản hỗ trợ của chính phủ trị giá 140 triệu nhân dân tệ (tương đương với 17.5 triệu USD theo tỷ giá hối đoái năm 2005) để xây khu trường trên diện tích đất rộng 33 acres do chính phủ cấp.¹⁴ Trong bất cứ năm nào trong thập niên vừa qua, có hàng trăm các mục sư

các Hiệp Hội Thanh Niên Thiên Chúa Giáo rất phát triển ở Beijing, Tianjin, Hangzhou, Nanjing, Guangzhou, Chengdu, và Wuhan, với các lớp học tiếng Anh, vi tính, và các cơ sở luyện tập thể chất. Trao đổi riêng với Nhà Thờ Thiên Chúa Giáo và Cơ Đốc Giáo Yêu Nước Trung Quốc, tháng 1 năm 2008.

¹² Hiệp hội các trường kinh tế dòng Tên bao gồm Đại học Santa Clara, Cao đẳng Boston và Georgetown đã có một chương trình liên kết với trường Quản Lý Guanghua thuộc Đại Học Beijing trong nhiều năm. Vào tháng 9 năm 2005, trường Đại Học dòng Baptist Hong Kong và Đại Học Beijing đã khánh thành một trường Cao Đẳng Quốc Tế tại cơ sở ở Zhuhai cho cả sinh viên Hong Kong và sinh viên Trung Quốc. Không giống như các trường cao đẳng khác ở Trung Quốc, trường Cao Đẳng Quốc Tế này không có các tổ chức Đảng Cộng Sản Trung Quốc.

¹³ Hội Đồng Nhà Nước, “Zhonghua Renmin Gongheguo Jingnei Waiguoren Zongjiao Huodong Guanli Guiding” [Các qui định về quản lý các hoạt động tôn giáo của người nước ngoài ở Trung Quốc], 13/1/1994. Điều 7; Ủy Ban Hành Chính Nhà Nước về Các Vấn Đề Tôn Giáo, Zhonghua Renmin Gongheguo Jingnei Waiguoren Zongjiao Huodong Guanli Guiding Shisi Xize” [Chi tiết thực thi các qui định quản lý các hoạt động tôn giáo của người nước ngoài ở Trung Quốc] (ngày 26 tháng 9/2000), Điều 13; Ủy Ban Hành Chính Nhà Nước về Các Vấn Đề Tôn Giáo, Vụ Chuyên Gia Nước Ngoài, Bộ Anh Ninh Công Cộng, “Zongjiao Yuanxiao Pingyong Waiji Zhuanye Renyuan Guanli Banfa” [Các phương pháp quản lý việc sử dụng chuyên gia nước ngoài trong các trường tôn giáo] (ngày 19 tháng 11/1998), trong cuốn “Zongjiao Shiwu Tiaoli” *Shangguan di Falu*, trang 58-59, 60-63, 183-89.

¹⁴ Amity News Service, Nanjing, “Trường Thần Học Cộng Đồng Nhà Thờ Cơ Đốc Giáo Nanjing: Địa điểm mới,” <http://www.amitynewsservice.org/page.php?page=1613> vào ngày 20 tháng 12/2009.

Cơ Đốc Giáo, linh mục Thiên Chúa Giáo, các nhà sư, các học sinh trường đạo đã được đào tạo về thần học ở Mỹ, Canada, Châu Âu và Philippin – với sự cho phép của chính phủ Trung Quốc.¹⁵ Chính sách cấm phong giáo phẩm Thiên Chúa Giáo cho nam giới gần đây đã được nới lỏng.¹⁶ Dường như là không thích hợp cho một chế độ thù địch tôn giáo phải thực hiện bất cứ một chính sách nào trong số những chính sách này.

Song song với việc cho phép các cộng đồng tôn giáo có quyền tự trị ngày càng cao, quyền can thiệp của nhà nước vào các vấn đề tôn giáo cũng bị hạn chế trong luật về các vấn đề tôn giáo. Qui định về cấp lại giấy phép địa điểm thực hiện các hoạt động tôn giáo hàng năm do vụ các vấn đề tôn giáo thực hiện, từng khiến các cộng đồng tôn giáo sợ hãi, không còn hiệu lực nữa. Luật về các vấn đề tôn giáo cũng miễn trừ cho các cộng đồng tôn giáo không phải xin phép chính phủ các vấn đề mà trước đây họ vẫn phải xin phép bao gồm: (1) tiến hành các hoạt động tôn giáo ở bên ngoài các địa điểm đăng ký thực hiện các hoạt động tôn giáo; (2) tổ chức các khóa đào tạo về tôn giáo ở những địa điểm đó; (3) ấn định số giáo chức và bổ nhiệm người đứng đầu một địa điểm tôn giáo; và (4) sản xuất, bán, phân phối và lưu trữ các ấn phẩm tôn giáo, tác phẩm nghệ thuật, và các sản phẩm điện tử.¹⁷

Một số trách nhiệm quản lý trước đây từng thuộc trách nhiệm của vụ hay văn phòng các vấn đề tôn giáo địa phương đã được chuyển sang cho các cộng đồng tôn giáo, họ được yêu cầu thành lập các hệ thống hành chính riêng của mình để quản lý nhân sự, tài chính, và đào tạo. Các tổ chức tôn giáo giờ đây đã có toàn quyền bổ nhiệm nhân sự, tiếp nhận và đào tạo học viên trong các trường tôn giáo, thiết kế chương trình và tuyển dụng

¹⁵ Trao đổi riêng với các quan chức Nhà Thờ Thiên Chúa Giáo Yêu Nước Trung Quốc và Nhà Thờ Cơ Đốc Giáo Yêu Nước Trung Quốc.

¹⁶ Có các giáo phẩm Thiên Chúa Giáo cho phụ nữ ở Trung Quốc, nhưng không được phép thành lập giáo đoàn của các nam giới. Theo một báo cáo, giáo phẩm theo dòng Benedic đã được thông qua để thành lập một cộng đồng ở Trung Quốc.

¹⁷ Trước đây những việc này phải được thực hiện theo các qui định về các vấn đề tôn giáo do Ningxia ban hành (1994), Điều 13, 33. Hebei (2003), Điều 23, 29, ddx.cqfd.gov.cn, “Chongqingshi Zongjiao Guanli Shiwu Taoli” [Qui định về việc quản lý các vấn đề tôn giáo ở thành phố tự trị Chongqing] (ngày 26 tháng 1/1996), Điều 37, 38 <http://ddx.cqfd.gov.cn/zcfg/ShowArticle.asp?ArticleID=23> , vào ngày 4 tháng 11/2009; Cnbuddhism.com, “Xizang Zizhiqu Zongjiao Shiwu Guanli Zanxing Banfa” [Các biện pháp quản lý các hoạt động tôn giáo tạm thời của khu tự trị Tây Tạng] (ngày 9 tháng 12/1991), Điều 7, <http://www.cnbuddhism.com/statute/Print.asp?ArticleID=140779> vào ngày 19 tháng 12/2007.

giảng viên trong các học viện thần học.¹⁸ Đồng thời, các vụ các vấn đề tôn giáo từ trung ương đến địa phương đã được yêu cầu giới hạn thời gian giải quyết các thủ tục hành chính. Họ phải giải quyết các đơn xin thành lập trường tôn giáo, đăng ký địa điểm hoạt động tôn giáo, tổ chức các hoạt động tôn giáo trên qui mô rộng và xây dựng các tượng đài tôn giáo lớn ngoài trời như tượng Phật do các cộng đồng tôn giáo gửi tới trong vòng từ 15 đến 30 ngày (Qui định về các vấn đề tôn giáo: Điều 8, 13, 15, 22, 24).

Theo chính sách tôn giáo mới, hệ thống quản lý hành chính các vấn đề tôn giáo thông qua quản lý vi mô ở cấp sở và phê chuẩn tùy từng trường hợp một phần được thay bằng các điều luật được soạn thảo nhằm đưa ra các tiêu chuẩn pháp lý hợp lý, giảm bớt những thủ tục hành chính rườm rà và đảm bảo công bằng. Để giảm bớt việc đưa ra quyết định một cách chuyên quyền tùy tiện, các qui định về các vấn đề tôn giáo đưa ra một hệ thống các tiêu chuẩn hành chính cho các cộng đồng tôn giáo để thực hiện việc cấp phép và tái cấp phép hoạt động cho các tổ chức tôn giáo; thành lập và giải tán các địa điểm hoạt động tôn giáo (Điều 14, 41); thành lập các học viện đào tạo về tôn giáo (Điều 9); và phê chuẩn các nội dung được phép xuất bản của các ấn phẩm tôn giáo (Điều 7). Rất nhiều trong số các tiêu chuẩn này không được trình bày thành các nguyên tắc chung mà lại được trình bày thành các tiêu chí cụ thể để đưa ra quyết định hoạt động.¹⁹

¹⁸ Để biết thêm thông tin về quyền tự trị về mặt tổ chức của các tổ chức tôn giáo trong việc cấp chứng chỉ cho các giáo sĩ và quản lý các trường tôn giáo, xem các qui định về các vấn đề tôn giáo: 27; Shanghai, '05:12; Zhejiang, '06:16; Anhui, '07:14; tzb.ysu.cn, “Hebeisheng Zongjiao Shiwu Tiaoli” [Qui định về các vấn đề tôn giáo ở tỉnh Hebei] (ngày 14 tháng 1/2007), Điều 30, 32, <http://tzb.ysu.edu.cn/zcfg/document.2010-05-05.5882882651>, vào ngày 13 tháng 9/2010; Chinatibetnews.com, “Xizang Zizhiqu Zongjiao Shiwu Tiaoli” [Qui định về các vấn đề tôn giáo ở khu tự trị Tây Tạng] (ngày 21 tháng 12/2006), Điều 29, <http://www.chinatibetnews.com/GB/channel4/34/200612/21/57523.html>, vào ngày 19 tháng 12/2007.

¹⁹ Ví dụ, để có đủ tiêu chuẩn được thành lập một địa điểm tôn giáo mới, thì tổ chức tôn giáo phải chứng minh được rằng (1) các công dân địa phương theo tôn giáo đó có nhu cầu tập hợp thường xuyên để hành lễ; (2) có nhân sự đáp ứng được các yêu cầu tổ chức các hoạt động tôn giáo; (3) có đủ nguồn tài chính cần thiết; (4) có địa điểm thích hợp mà không ảnh hưởng đến việc sản xuất và đời sống của cư dân và các cơ quan đóng tại địa phương đó; và (5) không vi phạm các yêu cầu thực hiện các qui định trong Hiến Pháp, các bộ luật, các qui định, sự độc lập và tự chủ của các tổ chức tôn giáo đó (Điều 14).

Để đưa việc quản lý tôn giáo vào khung pháp lý quốc gia, các hoạt động tôn giáo khác nhau sẽ được quản lý bởi một hệ thống gồm 126 luật và qui định do chính phủ trung ương ban hành để điều hành tất cả các doanh nghiệp, các tổ chức xã hội, và các tổ chức phi lợi nhuận.²⁰ Các cộng đồng tôn giáo được đối xử tương tự như các tổ chức xã hội, nhà xuất bản và các nhóm xã hội khác theo luật pháp. Theo các qui định hiện hành, các cộng đồng tôn giáo cũng phải đăng ký như một tổ chức xã hội; tuân thủ những giới hạn về nội dung phát hành các ấn phẩm; các trách nhiệm quản lý hành chính và ủy thác; và các điều luật về hội họp, biểu tình và phản đối. Các nhóm tôn giáo cũng được bảo vệ về mặt pháp lý như các nhóm doanh nghiệp và dân sự khác: họ được quyền phản đối các quyết định hành chính quan liêu, đưa các vụ việc hành chính ra tòa án, khởi kiện đòi bồi thường thiệt hại do các hành động bất hợp pháp hay bất cẩn của chính phủ gây ra (Qui định về các vấn đề tôn giáo: Điều 38, 46)

Việc ban hành các qui định về các vấn đề tôn giáo được các nhà phê bình bất khả tri và các nhà phê bình hoài nghi bên ngoài Trung Quốc đón nhận. Một số cho rằng chính sách này bảo vệ quyền tự do tín ngưỡng tốt hơn ở Trung Quốc. Một số nhà quan sát nhìn nhận rằng chế độ này đã có một cái nhìn ít thành kiến hơn đối với tôn giáo kể từ thập niên 1980, điều này đã dẫn đến kết quả là các qui định và điều luật về tôn giáo minh bạch hơn, các hoạt động tôn giáo ở từng vùng được tiêu chuẩn hóa, và các quyền tín ngưỡng được bảo vệ. Tuy nhiên, họ cũng phê bình sự hạn chế những thay đổi mang tính tiến bộ, thiếu những bước đột phá trong các chính sách mới, và nhà nước do đảng lãnh đạo đã không làm cho chế độ kiểm soát không hợp thời thích nghi với thời đại cải tổ mới.²¹ Đa phần nhìn nhận chính sách mới mang tính động lực không phải bởi mối quan tâm thực sự đến việc bảo vệ tự do tín ngưỡng mà nhìn nhận đó như là một nỗ lực hệ thống hóa chính sách hiện tại. Chính sách mới này cũng đã được nhìn nhận là một động thái thích hợp nhằm giải tỏa những sức ép cả nội bộ và bên ngoài từ phía các nhóm quan tâm, một nỗ lực nhằm tiếp

²⁰ Ủy Ban Hành Chính Nhà Nước về Các Vấn Đề Tôn Giáo, “*Zongjiao Shiwu Tiaoli*” *Shangguan di Falu*.

²¹ Ying, “Bình cũ rượu mới”, trang 349-50, 365; Carol Hamrin, thảo luận ở hội nghị bàn tròn về “Qui định mới về các vấn đề tôn giáo của Trung Quốc: Một sự thay đổi mô hình?” Ủy Ban Điều Hành Quốc Hội Trung Quốc, ngày 14 tháng 3, 2005; Eric Carlson, “Các qui định mới về tôn giáo của Trung Quốc: Một Bước Nhỏ, Không Phải Một Bước Nhảy Vọt, Hướng Về Phía Trước,” *Tap Chí Luật Trường Đại Học Brigham Young*, số 3 (2005), trang 747-48.

tục sự ngăn chặn tự do tín ngưỡng, và một bước để thúc đẩy sự kiểm soát tôn giáo của nhà nước.²²

Bài viết này đưa ra một cách giải thích khác về chính sách tôn giáo mới, coi đó như là sự khởi đầu rõ ràng từ những cách thức cũ. Phân tích này cố gắng chỉ ra rằng chính sách mới là một phần của các cải tổ chính trị và xã hội có hệ thống do nhà nước do đảng lãnh đạo thực hiện, nhà nước đã ban hành các qui định về các vấn đề tôn giáo. Đặc biệt là, chính sách tôn giáo ít mang tính học thuyết và giáo điều hơn là do kết quả của hệ tư tưởng Cộng sản chính thống. Các yêu cầu về việc phê chuẩn được giảm bớt cho các cộng đồng tôn giáo và hạn chế quyền của các vụ các vấn đề tôn giáo phản ánh cả các chính sách mới xác định lại vai trò của nhà nước và hạn chế sự can thiệp của chính phủ theo chính sách này. Các qui định trong các điều luật về các vấn đề tôn giáo mở rộng quyền tự trị về mặt tổ chức của các tổ chức tôn giáo và khẳng định quyền đối với bất động sản của các cộng đồng tôn giáo, chuyển giao một số chức năng của chính phủ cho các tổ chức tôn giáo, tất cả đều được đưa vào việc cải tổ để tách bạch nhà nước với xã hội, và bảo vệ các quyền con người và quyền dân sự. Việc qui định về các vấn đề tôn giáo đem lại sự minh bạch về hành chính, thách thức về tư pháp, và giải quyết những trường hợp giáo chức mắc sai phạm là một phần của chính sách do luật pháp chi phối. Vì vậy chúng tôi nhìn nhận chính sách tôn giáo mới như một nỗ lực của chính phủ Trung Quốc nhằm đưa việc quản lý tôn giáo vào trong một hệ thống danh mục cải cách chung, để đồng bộ hóa một chính sách đã lỗi thời, và hòa nhập chính sách tôn giáo vốn không phù hợp với những cải cách chính trị và kinh tế xã hội nói chung.

Khung phân tích của chúng tôi được định hướng bởi hai đặc điểm trong quá trình chính sách tôn giáo và chính trị của Trung Quốc. Thứ nhất, nó được hình thành bởi những nghiên cứu gần đây tránh quan điểm cũ cho rằng mối quan hệ nhà

²² Daniel Bays, thảo luận tại hội nghị bàn tròn về “Qui định mới về các vấn đề tôn giáo của Trung Quốc: Một sự thay đổi mô hình?”; Hamrin, thông tin trong cùng hội nghị này. Ủy Ban Điều Hành Quốc Hội Mỹ về Trung Quốc, *Báo cáo thường niên năm 2006* (Washington D.C. Nhà In Chính Phủ Mỹ, 2006), trang 80; Shihua Jiang “Baohu Gongmin Quanli, Haisi Qianghua Guojia Kongzhi?- Ping Guowuyuan 2004 Nian “Zongjiao Shiwu Tiaoli” [Bảo vệ quyền công dân hay thắt chặt kiểm soát của nhà nước? – Phê bình “Các qui định về các vấn đề tôn giáo” của Hội Đồng Nhà Nước năm 2004] – New Century Net, <<http://www.ncn.org/asp/zwginform/da.asp?ID=61788&ad=1/17/2005>>, được trích dẫn trong cuốn “Bình Cũ Rượu Mới” của Ying, trang 347; Mickey Spiegel, thảo luận tại Hội Nghị Bàn Tròn về “Qui Định Mới Về Các Vấn Đề Tôn Giáo của Trung Quốc: Một Sự Thay Đổi Mô Hình?”

nước và tôn giáo ở Trung Quốc nhất thiết luôn đối kháng.²³ Áp dụng phương thức so sánh lý thuyết và lịch sử, những nghiên cứu này lấy một vấn đề với các nghiên cứu trước coi đặc điểm của nhà nước Trung Quốc là có truyền thống thù địch tôn giáo. Trong những nghiên cứu trước đây, sự thù địch của nhà nước đối với tôn giáo được mô tả là được thúc đẩy bởi động cơ độc tài phải kiểm soát xã hội dân sự, như trong các Vương Triều Trung Quốc, hay bị chi phối bởi thuyết vô thần của Max để diệt trừ những tư tưởng xấu xa của chủ nghĩa đế quốc ngoại lai hay các tầng lớp cai trị phản động trong nước. Nói đúng hơn là quan điểm ôn hòa nhìn nhận mối quan hệ giữa nhà nước và tôn giáo là do các mục tiêu chính trị của một nhà nước hiện đại hóa lãnh đạo, nhà nước đó coi những tín đồ tôn giáo trước hết là những công dân, và những cộng đồng tôn giáo là những hiệp hội, họ đều dưới quyền lãnh đạo trên cơ sở pháp luật của một nhà nước phi tôn giáo.²⁴ Như ở Châu Âu ở thời kỳ chính thể chuyên chế và hậu tiến bộ, quá trình xây dựng đất nước buộc một nhà nước đang hiện đại hóa phải loại bỏ những cản trở mang tính tôn giáo để hình thành nhà nước, thế tục hóa quyền lực chính trị và kiểm soát các cộng đồng tôn giáo bằng cách đưa vào quyền sở hữu của nhà nước. Một khi nhà nước hiện đại hóa đã củng cố được quyền lực của mình, thì mối quan hệ giữa nhà nước và tôn giáo có thể phát triển từ sự xung đột cạnh tranh thành sự hợp tác thích hợp. Sự hòa hợp cụ thể của các mối quan hệ giữa nhà nước và tôn giáo có thể thay đổi tùy theo tổ chức, tôn giáo, và hoạt động của một cộng đồng tôn giáo cụ thể. Hơn nữa, nó cũng thay đổi theo mối quan hệ tương tác với các cơ quan nhà nước và chính quyền địa phương, cũng như với loại hình cơ chế, từng bước và toàn bộ quá trình của qui luật xây dựng nhà nước, và các mục tiêu chính trị của chính phủ hiện thời. Không giống như những nghiên cứu trước đây coi mối quan hệ nhà nước tôn giáo như một xung đột triền miên giữa hai chủ thể và một trò chơi không kết quả, những phân tích gần đây nhìn nhận những thay đổi trong định hướng và hòa hợp mối quan hệ đó.

Mối quan hệ song phương giữa nhà nước và tôn giáo và tính biến thiên của các mục tiêu chính trị của nhà nước Trung Quốc khiến chúng tôi quan tâm đến đặc điểm thể

²³ Xem các chương trong cuốn *Những Tín Ngưỡng Của Người Trung Quốc: Những Nỗi Đau Của Sự Hiện Đại và Sự Hình Thành Nhà Nước* của Mayfair Mei-hui Yang, ed., (Nhà xuất bản đại học California, Berkely, 2008); và cuốn *Xây Dựng Tôn giáo, Xây Dựng Nhà Nước* của David Wank, eds., Standford, Calif: Nhà Xuất Bản Đại Học Standford, 2009)

²⁴ Ji Zhe, “*Sự Thế Tục Khi Cơ Cấu Lại Tôn Giáo: Sự Thế Chế Hóa Phật Giáo và Những Nghịch Lý*”, trong cuốn Yang, *Những Tín Ngưỡng Của Người Trung Quốc*, trang 236.

chế trong quá trình chính trị của Trung Quốc. Trong số rất nhiều các mục tiêu chính trị của Trung Quốc, có một mục tiêu chung xác định vai trò chính trị quan trọng của thời đại lịch sử và định hướng cho các chính sách cụ thể ở các lĩnh vực chức năng khác nhau. Về mặt chính trị xã hội, các mục tiêu này thường được gọi là “Tu Tường Chi Đạo” (Zhidao Sixiang) để diễn giải các nội dung chính trị, hay là “Giai Điều Chủ Đạo” (Zhu Xuanlu) được phân biệt với những giai điều theo sau. Với tư cách là một mục tiêu chính trị chủ đạo, các mục tiêu này qui định đường lối cơ bản cho các chính sách công của một thời kỳ chính trị cụ thể, thiết lập thứ tự ưu tiên của các chính sách và đưa ra tiêu chí lựa chọn các chính sách.

Hơn nữa, những mục tiêu chính sách này được coi như là “Đường lối cơ bản của Đảng” (Jiben Luxian). Nó được tổng thư ký hay chủ tịch Đảng cộng sản Trung Quốc tuyên bố tại Đại Hội Đảng Toàn Quốc (từ đây gọi là Đại Hội Đảng), được các đại biểu biểu quyết và thông qua trong phiên họp toàn thể và được ghi vào Điều lệ Đảng cộng sản sửa đổi. Vì vậy, được coi là tối cao, Đường Lối Cơ Bản phải được coi là chủ đạo, là trọng tâm hướng tới của tất cả các nhiệm vụ chính trị và các chính sách thứ cấp. Nó được các lãnh đạo hàng đầu của Đảng dùng để bỏ qua các chính sách hiện hành và hoàn thành các chương trình chính trị ở các thời điểm quan trọng trong lịch sử của Đảng.²⁵ Trong số các

²⁵ Trong bài phát biểu của mình trước các cán bộ ở Shanxi và Suiyuan năm 1948, chủ tịch Mao đã phân biệt giữa Đường Lối Cơ Bản của Đảng với Đường Lối của Đảng đối với các công việc cụ thể, khiển trách các cán bộ thực hiện chính sách cụ thể nhưng không lưu ý đến Đường Lối Cơ Bản Của Đảng, *Mao Zedong Xuanji* [Các tác phẩm chọn lọc của Mao Tse-tung] (Beijing: Renmin Chubanshe, 1966), trang 1211. Trong một bài viết về Phiên họp thứ 10 của Ban Chấp Hành Trung Ương Đảng khóa 8 họp vào tháng 9 năm 1962, tờ *Renmin Ribao* (Nhân Dân Hàng Ngày) viết rằng Mao Tse-tung đã kêu gọi cuộc đấu tranh giai cấp là Đường Lối Cơ Bản của toàn bộ giai đoạn lịch sử xã hội chủ nghĩa và thêm rằng: “Tất cả các đường lối vì mỗi công việc cụ thể và tất cả các chính sách cụ thể đều đi theo đường lối cơ bản này và vì đường lối cơ bản này.” Xem *Renmin Ribao*, 28 tháng 4/1969, trang 2. Trong báo cáo chính phủ trình bày tại Đại Hội Đảng Toàn Quốc lần thứ 10 bốn năm sau đó, Thủ Tướng Zhou Enlai trình bày rằng, “Chúng ta cần thấy tầm quan trọng không chỉ của các đường lối và các chính sách cho từng công việc cụ thể của Đảng mà còn thấy, đặc biệt là tầm quan trọng của đường lối và chính sách cơ bản.” trong cùng ấn bản., ngày 1 tháng 9/1973, trang 2. Trong phần nói về mối quan hệ giữa Đường Lối Cơ Bản Của Đảng và các lĩnh vực chính sách cụ thể trong giai đoạn đầu đi lên xã hội chủ nghĩa, một cảm nang về công tác Đảng viết rằng “Công tác Đảng trong các lĩnh vực khác nhau cần phải phục vụ và vì lợi ích của Đường Lối Cơ Bản, phải đảm bảo thực hiện triệt để Đường Lối Cơ Bản, và không bao giờ đi trệch hướng của

Đường Lối Cơ Bản tiếp theo, quốc hữu hóa nông nghiệp được thông qua tại Phiên họp thứ 6 của Đại Hội Đảng lần thứ 7 vào tháng 10/1955, Cách Mạng Văn Hóa ở Đại Hội Đảng lần thứ 9 vào tháng 4 năm 1969, tự do hóa tư tưởng ở Phiên họp thứ 3 của Đại Hội Đảng lần thứ 11 vào tháng 12/1978, và cải cách kinh tế và mở cửa với thế giới bên ngoài ở Đại Hội Đảng lần thứ 13 vào tháng 10 năm 2007.²⁶

Vì Đường Lối Cơ Bản và các mục tiêu chính trị thay đổi, các chính sách cụ thể cũng phải thay đổi theo cho phù hợp. Khi Đường Lối Cơ Bản thay đổi thì các chính sách cụ thể cũng phải thay đổi theo cho phù hợp. Khi Đường Lối Cơ Bản đang củng cố thêm quyền độc đoán của giai cấp vô sản, chính sách tuyển dụng cán bộ đã nâng cao vị thế của nông dân, công nhân và những người phục vụ trong quân đội. Sau đó, những đối tượng này được thay thế bằng trí thức và những người làm công tác chuyên môn khi đường lối của đảng đã thay đổi để đạt được Bốn Hiện Đại Hóa.²⁷ Tương tự, chính sách thương mại quốc tế ở thời kỳ chủ nghĩa Mao đã được đưa ra vì an ninh quốc gia và các mục tiêu ngoại giao hơn là các mục tiêu kinh tế. Mọi quan hệ đã thay đổi hoàn toàn trong thời kỳ hậu Mao, khi công tác ngoại giao phải phục vụ mục đích phát triển kinh tế quốc gia.²⁸

Ở những trang tiếp theo, chúng tôi trình bày trường hợp những thay đổi trong chính sách tôn giáo được đưa vào danh mục các cải cách toàn diện hướng tới vai trò hạn chế hơn của chính phủ, sự tự trị của các tổ chức dân sự và sự chi phối của pháp luật. Bắt đầu lẻ tẻ trong các lĩnh vực chính sách khác nhau ở những địa phương khác nhau, những cải cách chung này được đưa vào mục tiêu chính thức năm 1997. Sau đó báo cáo của Tổng Bí Thư Jiang Zemin tại Đại Hội Đảng lần thứ 15 nêu đặc điểm của các điều kiện toàn cầu như những điều kiện để có được hòa bình và phát triển; tuyên bố Đường Lối Cơ Bản của đảng để xây dựng và cải cách kinh tế, mở cửa với thế giới bên ngoài; và công bố hàng loạt những cải cách chính trị bao gồm mở rộng dân chủ xã hội chủ nghĩa, củng cố hệ thống luật

Đường Lối Cơ Bản.” *Dangwu Gongzuo Shiyong Shouce* [Cẩm nang thực hành công tác Đảng] (Beijing: Jingji guanli Chubanshe, 1990), trang 46-47.

²⁶ *Dangwu Gongzuo Shiyong Shouce*, trang 666, 672, 674, 678-79.

²⁷ Cheng Li, *Các Nhà Lãnh Đạo Trung Quốc: Thế Hệ Mới* (Lanham, Md.: Rowman và Littlefield, 2001), trang 80; Hong Yung Lee, *Từ Các Cán Bộ Cách Mạng Đến Các Nhà Kỹ Trị của Đảng ở Trung Quốc Xã Hội Chủ Nghĩa* (Berkeley: Nhà xuất bản đại học California, 1991).

²⁸ Ning Lu, “Lãnh Đạo Trung Ương, Cơ Quan Điều Phối các Bộ, Các bộ Hội Đồng Nhà Nước, và Các cấp Đảng,” trong cuốn *Việc Ban Hành Chính Sách An Ninh và Chính Sách Nước Ngoài của Trung Quốc Trong Kỳ Nguyên Cải Cách, 1978-2000*, cùng cuốn. David Lampton (Stanford: Nhà Xuất Bản Đại Học Stanford, 2001), trang 39-60, trang 49.

pháp, và điều hành nhà nước thông qua luật pháp. Sự hòa nhập của chính sách tôn giáo với các chính sách cải cách toàn diện thậm chí còn trở nên rõ ràng hơn tại Đại Hội Đảng lần thứ 16 sau đó năm năm, khi ông Jiang đề cập đến tôn giáo tới bốn lần trong báo cáo chính trị của mình, thiết lập một tiền lệ khi lần đầu tiên đề cập đến các vấn đề tôn giáo trong một báo cáo của lãnh đạo tối cao trong Đại Hội Đảng.²⁹

HƯỚNG TỚI CHÍNH PHỦ BỊ HẠN CHẾ

Cả việc nói lỏng sự kiểm soát hệ tư tưởng với các cộng đồng tôn giáo và những hạn chế mới đối với quyền quan liêu và sự can thiệp của chính phủ vào các vấn đề tôn giáo, được mô tả ở những trang trước, là một phần của các cải cách toàn diện hướng tới một chính phủ bị hạn chế hơn. Những cải cách này được chứng minh qua sự suy vong của hệ tư tưởng Cộng Sản, giới hạn của quyền quan liêu, và sự thay đổi hướng tới một chính phủ bớt kiểm soát hơn.

Chủ nghĩa xét lại hệ tư tưởng

Qui định trong luật về các vấn đề tôn giáo yêu cầu các cộng đồng tôn giáo phải quán triệt tư tưởng của nhà nước và Đảng Cộng Sản bắt nguồn từ chính sự suy vong của hệ tư tưởng Cộng Sản. Trong hệ thống chính trị quyền lực tập trung ở trung ương với các chính sách cụ thể phải tuân thủ theo các nguyên tắc đầu tiên, chủ nghĩa xét lại hệ tư tưởng là điều kiện tiên quyết để cải tổ chính sách. Sự suy vong của Chủ nghĩa cộng sản có thể thấy được qua những thay đổi ở cả nhà nước và các Hiến Pháp Đảng Cộng Sản. Hiến Pháp hiện hành của nhà nước được áp dụng từ năm 1982, ba năm sau khi Trung Quốc bắt đầu các cải cách thị trường, và các Hiến Pháp cũ được ban hành từ năm 1954, 1975 và 1978. Trong các Nguyên Tắc chung, Hiến Pháp hiện nay định nghĩa nền cộng hòa là “một nhà nước xã hội chủ nghĩa dưới sự lãnh đạo dân chủ của nhân dân,” như đã được định nghĩa trong Hiến Pháp nhà nước các năm 1975 và 1978. Ngoài ra, hiến pháp hiện hành vẫn giữ nguyên vai trò của Đảng Cộng Sản Trung Quốc là tiên phong của giai cấp vô sản.

Có thể thấy những thiếu sót khác của tín điều Cộng Sản ở những chính những bản Hiến Pháp khác nhau của Đảng Cộng Sản Trung Quốc, những Hiến Pháp đó thường xuyên được sửa đổi ở mỗi kỳ Đại Hội Đảng năm năm một lần. Trong bản Hiến Pháp mang tính

²⁹ Jiang Zemin, “Báo cáo tại Đại Hội Đảng Cộng Sản Trung Quốc lần thứ 15” (Xinhua, Beijing), ngày 13 tháng 9/1997; cùng cuốn., ngày 9 tháng 11/2002.

giáo điều nhất, được thông qua trong Đại Hội Đảng lần thứ 9 được tổ chức khi cuộc Cách Mạng Văn Hóa đang ở thời kỳ cao trào năm 1969, chương trình cơ bản của Đảng Cộng Sản Trung Quốc được trình bày là “đánh bại hoàn toàn giai cấp tư sản và các tầng lớp bóc lột, thay thế sự lãnh đạo của giai cấp tư sản bằng sự lãnh đạo của giai cấp vô sản, và đánh bại chủ nghĩa tư bản bằng chủ nghĩa xã hội.”³⁰

Với giọng điệu bớt đe dọa hơn và ngôn từ ít mang tính ràng buộc hơn, các bản Hiến Pháp sau này của Đảng Cộng Sản từ năm 1973 đến năm 2007 trước hết là có vẻ bớt tính đe dọa, sau là không đề cập đến sự bóc lột giai cấp; quyền lãnh đạo của giai cấp vô sản; đánh bại chủ nghĩa tư bản, giai cấp tư sản và các nhà tư bản.³¹ Cùng với sự suy vong của giáo điều Cộng Sản, phong trào hệ tư tưởng truyền bá chủ nghĩa vô thần và đàn áp tôn giáo đã phải chịu thêm những tổn thất. Qua thời gian và ở tất cả các nơi, số lượng chân dung của Mac, Ăng-ghe-nh, và Lê-nin treo ở những nơi công cộng tỷ lệ nghịch với số lượng những đền thờ, chùa và nhà thờ được xây mới.

Giảm đi các yêu cầu phải xin phép

Giống như chủ nghĩa Mac chính thống, những quyền lãnh đạo của nhà nước theo chủ nghĩa Lê-nin cũng bị suy giảm và trở thành nạn nhân của thời kỳ cải cách. Việc cắt giảm các yêu cầu phải xin phép không phải chỉ xảy ra với các cộng đồng tôn giáo mà cũng là một phần trong chính sách quốc gia bắt đầu từ tháng 10 năm 2001 nhằm xóa bỏ những thủ tục quan liêu, mà đỉnh điểm là sự ban hành Luật Cấp Phép Hành Chính bắt đầu có hiệu lực từ tháng 7 năm 2004 trên toàn quốc. Được soạn thảo nhằm giảm bớt quyền quan liêu tùy

³⁰ Hiến pháp Đảng Cộng Sản Trung Quốc, thông qua tại Đại Hội Đảng toàn quốc lần thứ 9, ngày 14 tháng 4/1969, chương I, trong cuốn “Lici dang dahui” (Lịch sử các kỳ Đại Hội Đảng), www.xinhuanet.com, vào ngày 28 tháng 8/2010.

³¹ Hiến pháp Đảng Cộng Sản năm 1973 được thông qua tại Đại Hội Đảng lần thứ 11 trình bày cương lĩnh cơ bản theo một cách khác, đó là một cương lĩnh “từng bước tiêu diệt chủ nghĩa tư sản và tất cả các tầng lớp bóc lột,” trong khi vẫn giữ nguyên cam kết đánh bại chủ nghĩa tư bản bằng chủ nghĩa xã hội. Vẫn bằng ngôn ngữ nhẹ nhàng hơn, Đại Hội Đảng Lần thứ 12 (1977) đề cập đến mục tiêu “tiêu diệt sự bóc lột”, thay vì các giai cấp bóc lột, trong cương lĩnh cơ bản. Đại Hội Đảng lần thứ 13 (1982) tiếp tục không đề cập đến mục tiêu đánh bại chủ nghĩa tư bản bằng chủ nghĩa xã hội trong cương lĩnh cơ bản. Đại Hội Đảng lần thứ 14 đến lần thứ 17 từ năm 1987 đến 2007, lần lượt không còn đề cập đến giai cấp vô sản, tư sản và những nhà tư bản, trong khi Đại Hội Đảng lần thứ 16 (2002) và lần thứ 17 (2007) lại tiếp tục không đề cập đến chủ nghĩa tư bản và sự bóc lột trong các Hiến Pháp Đảng Cộng Sản sửa đổi.

tiện, các vấn đề công cần có sự cho phép của chính phủ chỉ giới hạn trong số những vấn đề có ảnh hưởng tới lợi ích công cộng (Điều 12), miễn trừ những vấn đề có thể được giải quyết bởi các tổ chức tư nhân, các tổ chức thương mại, sự cạnh tranh thị trường hay không cần có sự can thiệp của chính phủ. Đồng thời, cũng quy định quyền của công dân, các nhóm xã hội được bình đẳng và không thiên vị trước các hành động quan liêu. Khi nộp đơn xin phép các vấn đề về hành chính, người đứng đơn được trình bày và biện hộ cho trường hợp của mình, được kháng cáo lại các quyết định hành chính và kiện ra tòa, và hơn nữa là kiện cơ quan chính phủ ra tòa và nhận tiền bồi thường (Điều 7). Khi đơn xin phép đã đầy đủ giấy tờ cần thiết và đáp ứng các yêu cầu, cơ quan chính phủ phải có trách nhiệm cấp phép mà không lấy lệ phí. Nếu đơn bị từ chối, cơ quan chính phủ phải ghi rõ lý do từ chối trong văn bản trả lời, đồng thời phải ghi rõ là người đứng đơn có quyền kháng cáo lại quyết định và đưa vụ việc ra tòa (Điều 32). Cho dù là phủ định hay chấp thuận, thì quyết định hành chính đều phải được công bố công khai, và các bên liên quan đều có quyền xem xét lại hồ sơ vụ việc (Điều 40). Việc thực thi pháp luật vừa có hiệu lực vừa được thực hiện tức thời. Giữa tháng 11 năm 2002 khi chính sách bắt đầu, và tháng 10 năm 2007, 1992 điều khoản, hay hơn một nửa trong số các vấn đề phải có sự cho phép của các cấp hành chính, đã được bãi bỏ hoặc điều chỉnh lại.³² Việc giảm bớt những trường hợp phải có sự cho phép trong Luật Về Các Vấn Đề Tôn Giáo vì thế có thể bắt nguồn từ sự ban hành Luật Cấp Phép Hành Chính.

Hạn chế quyền quan liêu

Ngoài việc giảm bớt các loại và số lượng các giấy phép hành chính, vào tháng 4 năm 2004, Hội Đồng Nhà Nước ban hành sắc lệnh qui định rằng quyền hạn của các cơ quan chính phủ phải được pháp luật qui định rõ. Hội Đồng Nhà Nước còn tiến thêm một bước nữa vào tháng 7 năm 2005 khi yêu cầu mỗi cơ quan chính phủ ở các cấp hành chính khác nhau phải công khai chi tiết rõ ràng phạm vi quyền lực của mình để làm rõ nền tảng pháp

³² Chinanews.com, “Guowuyan Quxiao Xingzheng Shenpi 128 Xiang Youzhu Jiejue Huilu Nanti” [Việc bãi bỏ 128 danh mục giấy phép hành chính sẽ giúp giải quyết vấn đề tham nhũng] (ngày 14 tháng 10/2007), <www.Chinanews.com.cn/gn/news/2007/.../1048130.shtml> , vào ngày 9 tháng 9/2010; Xinhua.com, Gouwuyuan Xiafang Quxiao 184 Xiang Xingzheng Shenpi Xiangmu Sheji 50 Bumen [184 danh mục giấy phép hành chính được chuyển sang cấp thấp hơn hoặc bãi bỏ liên quan đến 50 cơ quan chính phủ] (ngày 11 tháng 7/2010), <http://big5.xinhuanet.com/gate/big5/www.../content_203035048.htm>, vào ngày 9 tháng 9/2010.

lý quyền hạn.³³ Mục đích là để rà soát lại toàn bộ nền tảng cơ bản và giới hạn các quyền theo hiến pháp của mỗi cơ quan nhà nước, đảm bảo rằng những cơ quan này đang thực hiện nhiệm vụ quản lý của mình bằng các tiêu chí pháp lý hợp lý chứ không phải bằng quyền lực tùy tiện, và hạn chế những hành vi quản lý nhằm thu lợi của các cơ quan chính phủ. Các trình tự thủ tục hành chính còn có thêm một mục đích nữa là thông báo tới công chúng về quyền hạn cụ thể của mỗi một cơ quan chính phủ tránh sự chông chéo các thủ tục hành chính.

Đáp lại, rất nhiều chính quyền thành phố và chính quyền tỉnh đã công bố các danh mục đó. Ví dụ, tỉnh Hunan đã xuất bản một danh mục gồm 5700 quyền cụ thể của 55 trên 69 cơ quan quản lý của tỉnh và 1800 điều luật và qui định là cơ sở của các quyền đó, phân loại mỗi quyền hạn theo cơ quan quản lý và liệt kê các qui định liên quan. Để công chúng có thể tiếp cận trên mạng internet, các cơ quan thành phố tỉnh Nanjing và Chengdu đã ban hành danh mục trình tự các quyền hạn của mình trên website của mình. Để có tác động xã hội rộng rãi và tức thời hơn, chính quyền thành phố Shijiazhuang đã công bố công khai danh mục quyền hạn của mỗi cơ quan của chính quyền thành phố và mỗi vấn đề hành chính trên các màn hình điện tử lớn trên các đường phố chính ở quận trung tâm thương mại.³⁴ Những qui định trong luật về các vấn đề tôn giáo nhằm hạn chế quyền của chính phủ vì thế có thể coi là một phần của chính sách quốc gia nhằm giảm bớt quyền quan liêu.

³³ Guowuyuan Bangongshi [Văn Phòng Trung Ương Hội Đồng Nhà Nước], “Quanmian Tuijin Yifa Xingzheng Shishi Ganyao” [Những vấn đề chính trong việc thực thi cải cách triệt để về thủ tục hành chính theo luật], Beijing, Xinhua, ngày 20 tháng 4, 2004; trong cùng văn bản, “Guanyu Tuixing Xingzheng Yifa Zirenzhi Rougan Yijian” [Một số ý kiến về thực thi hệ thống trách nhiệm trong các qui định pháp luật về hành chính] trong cùng ấn bản., ngày 9 tháng 7/2005.

³⁴ JCRB.com, “Hunan Qingli Zhenfu Quanli Qingdan Shuli Xingzheng Jiquan 5.700 Xiang” [Tỉnh Hunan sắp xếp lại danh sách các quyền của các cơ quan hành chính để hợp lý hóa 5.700 các quyền hành chính] (ngày 26 tháng 11/2006), <http://review.jcrb.com/zywfiles/ca565676.htm>, vào ngày 19 tháng 9/2009; Shaanxi.gov.cn, “Shijiazhuang Zhengfu Quanli Qingdan Yong Dianzi Yingmuo Zai Jietuo Gongshi” [Danh mục các quyền của cơ quan chính quyền tỉnh Shijiazhuang được qui định trên các màn hình điện tử ở các đường phố lớn] (ngày 9 tháng 1/2008), <http://fjt.shaanxi.gov.cn/gate/big5/www.shaanxi.gov.cn/o/1/67/92/57148.htm>, vào ngày 19 tháng 9/2009; Jiangsilianzhanwang, “Nanjing Liechu Quanli Qingdan: Zhengfu Xingshi Quanli Wangshang Quancheng Jilu” [Tỉnh Nanjing niêm yết danh sách các quyền của cơ quan chính quyền: Thông tin đầy đủ trực tuyến về việc các cơ quan nhà nước thực hiện các quyền của mình] (ngày 27 tháng 3/2008) www.jssjw.gov.cn/lzgj/568.htm, vào ngày 8 tháng 9/2010; Xinhuaawang,

SỰ PHÁT TRIỂN CỦA XÃ HỘI DÂN SỰ

Chính sách ban hành quyền tự trị lớn hơn cho các tổ chức tôn giáo không phải là sự nhượng bộ đặc biệt với tôn giáo mà là sự thay đổi từ một xu hướng lớn hơn để tách bạch nhà nước với xã hội. Như có thể thấy ở các tổ chức tôn giáo, có thể thấy được những nỗ lực thúc đẩy sự phát triển của xã hội dân sự qua các chính sách nhằm giảm bớt vai trò của nhà nước trong việc quản lý các tổ chức dân sự, công nhận những quyền cố hữu của các cá nhân và các tổ chức xã hội, và khuyến khích các tổ chức dân sự tự lãnh đạo.

Nâng cao quyền tự trị của các tổ chức xã hội

Trong suốt thời kì của chủ nghĩa Mao, có rất ít các hiệp hội ở Trung Quốc không chịu sự kiểm soát trực tiếp của nhà nước do đảng lãnh đạo. Thậm chí suốt một thập niên sau khi các cải cách kinh tế bắt đầu được thực hiện, tổng số những tổ chức dân sự đã được đăng ký (*minjian tuanti*) chỉ dừng ở con số 4.446 vào năm 1998. Tuy nhiên, trong hai thập niên, con số đó tăng 87 lần lên thành 386.916 vào năm 2007, với số nhân viên làm việc ở các tổ chức đó là 4.568.515.³⁵ Đáng chú ý hơn sự gia tăng về số lượng các tổ chức này là sự thay

“Chengdu Xingzheng Jiguan Quanli Qingdan Banzhi Wancheng gong 7.437 Xiang Xingzheng Quanli” [Hoàn tất việc biên soạn quyền của các cơ quan hành chính tỉnh Chengdu, liệt kê 7.437 các quyền về hành chính] (ngày 27 tháng 10/2009), http://news.xinhuanet.com/politics/.../content_12335302.htm, vào ngày 9 tháng 9/2010.

³⁵ Tên gọi chính thức của *minjian tuanti* (các tổ chức dân sự) là “tổ chức phi chính phủ”. Trước năm 1998, khi “ Các qui định về việc đăng ký các tổ chức xã hội” được ban hành, những tổ chức đó chỉ bao gồm các tổ chức xã hội (*shehui tuanti*) bao gồm tổ chức phi lợi nhuận và tự nguyện như các tổ chức thương mại, các học viện, các tổ chức chuyên ngành, các liên đoàn và các tổ chức tôn giáo. Sau năm 1998, “các tổ chức phi thương mại do các tổ chức phi chính phủ điều hành” được thêm vào danh mục các tổ chức dân sự. Loại thứ ba, “Các tổ chức quỹ” (*jijinhui*) cũng tiếp tục được thêm vào danh mục vào năm 2003, xem *Zhongguo Minzheng Nianjian* [niên giám các vấn đề dân sự Trung Quốc] (2004), trang 522. Để biết thêm thông tin về số lượng các tổ chức dân sự năm 1988 và 2007, xem *Zhongguo tongji nianjian, 2009* [Niên giám thống kê Trung Quốc, 2009] (Beijing: Zhongguo Tongji Chubanshe, 2009), trang 937; và <http://zhidao.baidu.com/question/21063752.html?fi=qrl3>. Cần lưu ý rằng con số ngày không bao gồm rất nhiều các tổ chức dân sự mà đơn xin đăng ký của họ không được chấp thuận, cũng không

đổi về chất lượng của mối quan hệ giữa các tổ chức dân sự và các cơ quan chính phủ. Trong thời kỳ chủ nghĩa Mao, hầu hết các tổ chức dân sự đều do Đảng Cộng Sản Trung Quốc thành lập và hậu thuẫn, và các tổ chức đó hoặc là được lãnh đạo bởi một nhóm cán bộ Đảng nòng cốt trong tổ chức, nhóm đó đưa ra các chính sách và quyết định quan trọng, hoặc được lãnh đạo bởi một cán bộ Đảng hay cán bộ chính phủ. Thậm chí trong thập niên đầu tiên của thời kỳ cải cách thị trường, rất nhiều các tổ chức dân sự này đã liên kết với các cơ quan chính phủ để họ cung cấp văn phòng, nhân viên và ngân quỹ. Nói một cách chính xác, họ không phải là những tổ chức phi chính phủ hoạt động độc lập khỏi nhà nước, mà là các tổ chức phi chính phủ do chính phủ tổ chức.³⁶

Theo chính sách “tách bạch nhà nước với xã hội”. các tổ chức thương mại và phòng thương mại được tách khỏi các cơ quan liên kết với chính phủ và các tập đoàn thương mại của nhà nước. Chính sách này được khởi đầu vào tháng 10/2003 khi Đại Hội Đảng lần thứ 16, trong Phiên họp thứ ba, đã kêu gọi phát triển các hiệp hội thương mại và các phòng thương mại thông qua việc tự điều hành và các nguyên tắc thị trường. Một văn bản tiếp theo của Hội Đồng Nhà Nước về việc thúc đẩy cải cách và phát triển các tổ chức thương mại như vậy kêu gọi sự phân chia triệt để (*qiedi fenly*) của các nhóm đó về chức năng, tổ chức, tài chính và nhân sự.

Như được qui định trong chính sách, các quan chức chính phủ không được phép làm việc trong các tổ chức thương mại này. Tài sản của các tổ chức dân sự này phải được tách bạch rõ ràng khỏi các cơ quan chính phủ có liên kết với tổ chức đó. Khi các tổ chức dân sự thực hiện các dự án cho các cơ quan chính phủ, thì các cơ quan chính phủ phải trả tiền công cho các tổ chức đó. Quyền lực và năng lực của các tổ chức này cũng được nâng cao nhờ sự thúc đẩy việc thành lập và phát triển các tổ chức này bởi lãnh đạo các tỉnh và thành phố. Chính sách tách bạch nhà nước với xã hội là triệt để nhất ở tỉnh Guangdong,

bao gồm các nhóm sở thích không nộp đơn xin đăng ký, và các mạng xã hội đang gia tăng rất nhanh không thể đếm xuể.

³⁶ Đoàn Thanh Niên Cộng Sản, Hội Liên Hiệp Phụ Nữ Trung Quốc, Liên Hiệp các Tổ Chức Công Đoàn Trung Quốc, Hội Liên Hiệp Khoa Học và Công Nghệ Trung Quốc, Hội Liên Hiệp Nhà Văn Trung Quốc, và Hội Liên Hiệp Diễn Viên Múa Trung Quốc là những tổ chức lớn được đảng lãnh đạo và có nhóm cán bộ Đảng Cộng Sản Trung Quốc làm nòng cốt trong các cấp lãnh đạo; xem các trang web của các tổ chức này.

nơi có 1.547 nhân viên chính phủ làm lãnh đạo các tổ chức phi chính phủ do chính phủ tổ chức đã từ chức ở các tổ chức dân sự này tính đến cuối năm 2008.³⁷

Chuyển các chức năng của chính phủ cho các tổ chức dân sự và việc tự quản lý

Các chính sách hạn chế quyền quan liêu, giảm bớt các vấn đề cần có sự cho phép của chính phủ, và tách biệt các tổ chức tôn giáo khỏi sự quản lý của chính phủ diễn ra đồng thời với chính sách chuyển đổi các chức năng của nhà nước và chuyển sự quản lý của

³⁷ “Zonggong Zhongyang Guanyu Wanshan Shehuizhuyi Shichang Jingji Tizhi Rougan Wenti di Jueding” [Quyết Định của Ủy Ban Trung Ương về một số thắc mắc liên quan đến việc hoàn thiện hệ thống kinh tế thị trường xã hội chủ nghĩa] Xinhuanet, ngày 21 tháng 10/2003; Guowuyuan Bangongshi, “Guanyu Jiakuai Tuijin Hangye Xiehui Shanghui Gaige he Fanzhan di Ruogan Yinjian” [Một số ý kiến về việc đẩy mạnh cải cách và phát triển các tổ chức thương mại và các phòng thương mại], số 36, tháng 5/2007. Shanghai, Tianjin, Shaanxi, Shandong, và Henan, và các tỉnh khác đã ban hành các văn bản thúc đẩy việc thành lập các tổ chức xã hội. Xem News.Eastday.com, “Guanyu Benshi Jinyibu Zhichi Hangye Xiehui Shanghui Jiakuai Gaige he Fazhan di Shishi Yijian” [Ý kiến về việc thực thi chính sách tiếp tục ủng hộ việc thúc đẩy cải cách và phát triển các tổ chức thương mại và phòng thương mại ở thành phố của chúng ta] (ngày 23 tháng 3/2008), <Tianjinshi Zhengfu Bangongting Guanyu Jiakuai Tuijin Hangye Xiehui Shanghui Gaige he Fazhan di Shishi Yijian” [Các ý kiến của Văn Phòng Trung Ương Chính Quyền Thành Phố Tianjin về việc thực thi chính sách thúc đẩy và đẩy mạnh cải cách và phát triển các tổ chức và phòng thương mại] (ngày 13 tháng 8/2007), www.chinaassn.com/show_shum.aspx?id=14740, vào tháng 9/2010; Law-star.com, “Shaanxisheng Renmin Zhengfu Bangongting Guanyu Jiakuai Tuijin Hangye Xiehui Shanghui Gaige he Fazhan di Shishi Yijian” [Ý kiến của Văn Phòng Trung Ương Ủy Ban Nhân Dân tỉnh Shaanxi về việc thực thi chính sách thúc đẩy và đẩy mạnh cải cách và phát triển các tổ chức và phòng thương mại] (ngày 21 tháng 5/2009), <http://www.law-star.com/cacnew.200905/260037640.html>, vào ngày 8 tháng 9/2010; Henan.gov.cn, “Henansheng Renmin Zhengfu Bangongting Guanyu Jiakuai Tuijin Hangye Xiehui Shanghui Gaige he Fazhan di Shishi Yijian” [Ý kiến của Văn Phòng Trung Ương Ủy Ban Nhân Dân tỉnh Henan về việc thực thi chính sách thúc đẩy và đẩy mạnh cải cách và phát triển các tổ chức và phòng thương mại] (ngày 30 tháng 12/2008), vào ngày 8 tháng 9/2010; <http://www.foundry.sd.com>, “Shandongsheng Renmin Zhengfu Bangongting Guanyu Jiakuai Tuijin Hangye Xiehui Shanghui Gaige he Fazhan di Shishi Yijian” [Ý kiến của Văn Phòng Trung Ương Ủy Ban Nhân Dân tỉnh Shandong về việc thực thi chính sách thúc đẩy và đẩy mạnh cải cách và phát triển các tổ chức và phòng thương mại] (ngày 11 tháng 9/2008), http://www.foundry_sd.com/news_show.asp?NewsID=362, vào ngày 8 tháng 9/2010.

chính phủ cho xã hội. Trong thực tế, chính phủ chuyển giao nhiều công việc trước đây do các cơ quan chính phủ đảm nhiệm cho các tổ chức dân sự trên đây, bao gồm khảo sát về các ngành, nghiên cứu thị trường, triển lãm thương mại, tư vấn kinh doanh, quản lý và đào tạo kỹ thuật, và các dịch vụ cho hội viên. Các tổ chức dân sự cũng được khuyến khích tham gia thiết lập các tiêu chuẩn cho các ngành, thực hiện các biện pháp đảm bảo chất lượng, cấp chứng nhận cho các sản phẩm và công nghệ mới, giải quyết các tranh chấp thương mại trong nước và quốc tế, và xây dựng các qui định và chính sách cụ thể liên quan đến thương mại, những lĩnh vực vốn trước đây chỉ do các cơ quan chính phủ độc quyền thực hiện.

Đồng thời, điều kiện để chuyển giao các chức năng chính phủ là để cho các tổ chức dân sự này thiết lập được cơ sở hạ tầng để tự quản lý. Như trong trường hợp các cộng đồng tôn giáo, các nhóm được yêu cầu phải thiết lập hệ thống quản lý nội bộ của riêng mình, bao gồm các hiến chương và luật lệ của riêng mình, một hệ thống các đại hội thành viên và các ủy ban điều hành, hệ thống bầu cử để bầu ra các vị lãnh đạo, và hệ thống quản lý tài chính để quản lý và kiểm toán doanh thu và ngân sách.³⁸ Do đó chúng ta có thể thấy sự gia tăng quyền tự trị của các cộng đồng tôn giáo – được qui định trong luật về các vấn đề tôn giáo – là kết quả của việc cải cách nhằm tách biệt nhà nước với xã hội và chuyển giao các chức năng của nhà nước cho các tổ chức dân sự.

BẢO VỆ NHÂN QUYỀN VÀ QUYỀN DÂN SỰ

Chính sách công nhận nhiều hơn các quyền tổ chức và quyền sở hữu tài sản của các tổ chức tôn giáo là một phần của chính sách quốc gia rộng hơn để bảo vệ các quyền con người và quyền dân sự. Để tránh vị trí chính trị trước đây mà theo đó nhân quyền là giới hạn văn hóa, Trung Quốc đã gia nhập hệ thống nhân quyền vào đầu thập niên 1990, trở thành thành viên của 38 hiệp ước quốc tế về nhân quyền. Để nhấn mạnh sự cam kết của Đảng, cụm từ “*zunzhong he baozhang renquan*” (tôn trọng và bảo vệ nhân quyền) lần đầu

³⁸ Xianshi Renmin Zhengfu [Chính Quyền Nhân Dân thành phố Xian], “Xianshi Hangye Xiehuiyu Xingzheng Jiguan Shixing Zhenghui Fenkai Zhidao Yijian di Tongzhi” [Thông báo về các ý kiến chỉ đạo liên quan đến việc tách biệt nhà nước và các hiệp hội trong các tập đoàn thương mại và các cơ quan hành chính ở thành phố Xian], http://www.xa.gov.cn/govbulletin/zwzy311982/content_zwzy326730_1.htm, vào ngày 19 tháng 9/2009.

tiên được đưa vào các Báo Cáo của Đại Hội Đảng lần thứ 15 vào năm 1997 và Đại Hội Đảng lần thứ 16 năm năm sau đó. Tiếp theo, để thiết lập một tiền lệ khác trong lịch sử của mình, Hiến Pháp nhà nước đã chính thức được sửa đổi vào tháng 3/2004 để thêm vào điều khoản rằng nhà nước sẽ tôn trọng và bảo vệ nhân quyền.³⁹

Ngoài những lời văn chính trị hùng biện, hàng loạt những điều luật đã được ban hành để bảo vệ quyền của những đối tượng khác nhau, bao gồm những người sở hữu đất đai, công nhân, và nông dân. Đáng chú ý hơn là những chính sách mới bảo vệ quyền của rất nhiều các nhóm bị giam giữ. Một điều luật mới đảm bảo rằng những nhóm bị giam giữ theo cải cách luật lao động có quyền nhận và gửi thư, được người thân và chủ sử dụng lao động vào thăm, rời khỏi nơi giam giữ vì lý do cá nhân hay việc gia đình, và nhận tiền công cho công việc lao động của mình.⁴⁰ Để kiểm tra việc thực hiện rộng rãi việc giam giữ vượt ra ngoài giới hạn cho phép về luật pháp, một chiến dịch lớn đã bắt đầu được thực hiện để giảm bớt số trường hợp những người bị giam giữ quá giới hạn 15 ngày. Kết quả là số trường hợp bị giam giữ giảm từ 24.921 vào năm 2003 xuống còn 271 vào năm 2005.⁴¹ Để ngăn chặn việc bức cung và tra tấn những người bị chính phủ giam giữ, ghi âm trực tiếp của toàn bộ quá trình thẩm vấn được thực hiện ở nơi giam giữ và thẩm vấn, trong khi đó tất cả những cái chết phi tự nhiên của những người bị giam giữ đều được yêu cầu phải báo cáo lên Viện kiểm sát nhân dân tối cao bắt đầu từ tháng 9/2005. Các nhân viên an ninh

³⁹ Để biết thông tin về các điều kiện về nhân quyền ở Trung Quốc, xem Andrew Nathan, “Trung Quốc và Cơ Chế Nhân Quyền Quốc Tế,” trong *Trung Quốc Gia Nhập Thế Giới*, eds. Elizabeth Economy và Michel Oksenberg (New York: Hội Đồng Nhà Xuất Bản Ngoại Giao, 1999), trang 136-60. Bảo vệ nhân quyền được qui định ở Điều 33 của Hiến Pháp Nhà Nước của Nước Cộng Hòa Dân Chủ Nhân Dân Trung Hoa (2004).

⁴⁰ *Gong An Bu [Bộ An Ninh Công Cộng]*, “*Zhi'an Juliu Suo Guanli Banfa (Shixing)*” [Các phương pháp quản lý trung tâm giam giữ an ninh tạm thời], Bộ An Ninh Công Cộng ban hành ngày 3 tháng 1/1990, trong Zhongguo baike wang, <http://www.chinabaike.com/law/zy/bw/gw/gab/1341678.html> vào ngày 30 tháng 8/2010.

⁴¹ Xem *Báo cáo thường niên của Kiểm sát nhân dân tối cao, 2005, 2006, 2007*. Theo luật của Trung Quốc, những người bị giam giữ phải được thẩm vấn trong vòng 24 giờ, trong thời gian đó các thành viên gia đình họ phải được thông báo về tội danh và địa điểm giam giữ. Bảy ngày trước khi thời hạn giam giữ kết thúc, cơ quan kiểm sát phải thông báo tới cơ quan giam giữ là thời hạn sắp kết thúc. Xem *Zhongguo jiancha nianjian* (2006), trang 16. Để biết thông tin về các trường hợp giam giữ quá hạn, xem *Báo cáo của Kiểm sát nhân dân tối cao* trong cùng ấn phẩm, trang 12 và trong cùng ấn phẩm (2007) trang 6.

công cộng sẽ bị kỷ luật hoặc truy tố nếu tham gia vào việc tra tấn, hành hạ bằng nhục hình, ngược đãi hay xúc phạm những người bị giam giữ, điều tra hay thẩm vấn những người bị giam giữ liên tục ngoài giới hạn cho phép của luật pháp là từ 8 đến 24 tiếng, áp dụng các mức tiền phạt cao hơn mức qui định của pháp luật, biển thủ hay làm hư hỏng tài sản bị tịch thu, không trả lại tiền bảo lãnh đúng hạn, và gây ra các vi phạm khác làm phương hại đến lòng tin của công chúng. Những bằng chứng thu được do tra tấn không được sử dụng để xét xử những người bị tình nghi.⁴²

Nhằm ngăn chặn sự trừng phạt quá mức và việc xét xử lạm dụng hình phạt tử hình, mà theo đó 80% các vụ án không được xử phúc thẩm trong những năm gần đây theo qui định của luật pháp, năm 2005 Tòa án nhân dân tối cao qui định bắt buộc phải xử phúc thẩm, yêu cầu xem xét lại một cách thấu đáo các bằng chứng và sự có mặt tại tòa của các nhân chứng. Quyền thông qua hình phạt tử hình với các vụ án của các tòa án địa phương đã bị hủy bỏ vào tháng 1 năm 2007, và Tòa án nhân dân tối cao chuyên nghiệp hơn là cơ quan có quyền tối cao ra quyết định cuối cùng về các vụ án bị tuyên án tử hình, điều này dẫn đến sự sụt giảm đáng kể tới mức thấp kỷ lục vào năm 2006 và 2007.⁴³

Trong vùng xám giữa cái gọi là hợp pháp và bất hợp pháp, những lối sống khác được công nhận và đôi khi được chấp nhận. Tình dục đồng giới được hợp pháp hóa vào năm 1997, và *Phân Loại và Các Tiêu Chí Chẩn Đoán Rối Loạn Tâm Thần Của Trung Quốc* mới đã loại bỏ tình dục đồng giới khỏi danh sách các bệnh về tâm thần vào tháng 4

⁴² “Zhonghua Renmin Gongheguo Zhi’an Guanli Chufa fa” [Luật của nước Cộng Hòa Dân Chủ Nhân Dân Trung Hoa về các hình thức phạt liên quan đến quản lý an ninh công cộng] (tháng 3/2006). Điều 97, 116. Ghi âm các cuộc thẩm vấn bắt đầu vào năm 1999 ở tỉnh Zhejiang đối với các vụ án tham nhũng và cho đến cuối năm 2007 đã được mở rộng ra toàn quốc đối với các trường hợp đó, và sẽ được tiếp tục mở rộng tới các đối tượng tội phạm hình sự trong tương lai; Zhongguo jiancha nianjian (2006). Trang 41; http://www.news.xinhuanet.com/misc-03/11/content_4289692.htm, vào ngày 12 tháng 9/009. Yêu cầu bắt buộc phải báo các các vụ tử vong phi tự nhiên của những người bị giam giữ ở Jinghua shibao, ngày 10 tháng 9/2005, <http://www.legal/people.com.cn/BIG5/42735/3683356.html>, vào ngày 12 tháng 9/2009.

⁴³ Zuigao Renmin Fayuan [Tòa án nhân dân tối cao], “Guanyu Jinyibu Zuohao Sixing Diershen Kaiting Shenli Gongzuo di Tongzhi” [Thông báo về việc tiếp tục thực hiện tốt việc xét xử phúc thẩm các vụ án bị kết án tử hình], số 214 (2005), trong Hệ Thống Thông Tin Trung Quốc, <http://www.China.com.cn/Chinese/news/1218903.htm>, vào ngày 29 tháng 8/2010.

năm 2001.⁴⁴ Các phương tiện thông tin đại chúng chính thống đã đưa tin về những cuộc điều hành của những người đồng giới nam ở nước ngoài và tháng tìm hiểu về đồng giới nam và lễ hội quốc gia cũng như các quán bar và spa dành cho những người đồng giới nam trong nước. Một dấu hiệu khác về việc chính thức công nhận, năm 2004 Bộ Y Tế đã tổng hợp và công bố số liệu về những người đồng tính nam và đồng tính nữ, trong khi các dự thảo luật tán thành hôn nhân đồng giới đã được đệ trình lên cơ quan lập pháp quốc gia.⁴⁵

NGUYÊN TẮC CỦA LUẬT PHÁP

Phân tích trên đây cố gắng chỉ ra rằng những điều khoản trong chính sách về tôn giáo mới hạn chế quyền hạn của chính phủ và tăng thêm quyền tự trị về mặt tổ chức của các cộng đồng tôn giáo bắt nguồn từ các chính sách cải cách mối quan hệ giữa nhà nước và xã hội. Dưới đây, chúng tôi cố gắng chỉ ra rằng sự thay đổi hướng tới minh bạch hành chính cũng như những nền tảng pháp lý được ủng hộ cho các cộng đồng tôn giáo cũng là kết quả của những chính sách toàn diện nhằm hướng tới nguyên tắc pháp luật.

⁴⁴ *Phân Loại và Các Tiêu Chí Chẩn Đoán Rối Loạn Tâm Thần Của Trung Quốc* được Hiệp Hội Tâm Thần Học Trung Quốc xuất bản và tương tự như “Phân Loại thống kê quốc tế về các bệnh và các vấn đề liên quan đến sức khỏe,” được Tổ Chức Y Tế Thế Giới xuất bản, và “Cẩm nang thống kê và chẩn đoán các rối loạn tâm thần,” do Hiệp Hội Tâm Thần Học Mỹ xuất bản. Tình dục đồng giới được liệt vào danh mục bệnh trong ấn bản năm 1981 và 1984, nhưng không có trong ấn bản năm 2001.

⁴⁵ *Nhật báo Trung Quốc*, ngày 29 tháng 8/2009, đưa tin về cuộc mít tinh của 100 người đàn ông đồng tính ở Guangdong và chạm với cảnh sát; cơ quan thông tấn quốc gia Xinhuanet đưa tin tháng 6 là tháng tìm hiểu về đồng giới nam và ngày 16 tháng 12 diễn ra đại hội những người đồng giới nam toàn quốc. Bộ Y Tế công bố số liệu về số lượng những người đồng giới nam và nữ vào tháng 12 năm 2004; xem “Cuộc Cách Mạng Thâm Lặng Màu Hồng trong Bóng Tối Trước Bình Minh”, Xinhuanet, ngày 26 tháng 12 năm 2005. Năm 2003, Li Yinhe, một nhà xã hội học tại Viện Khoa Học Xã Hội Trung Quốc, đã soạn thảo dự thảo về việc hợp pháp hóa hôn nhân đồng giới và yêu cầu các đại biểu tại Đại Hội Nhân Dân Toàn Quốc đề xuất yêu cầu hợp pháp hóa tới Hội Nghị Tư Vấn Chính Trị Trung Quốc năm 2005, và tới Đại Hội Nhân Dân Toàn Quốc một lần nữa vào năm 2006. Xem “Li Yinhe: Tōnggīnglián zài Zhōngguó Zūlǐ Jiāoshào” [Li Yinhe: Tình trạng đồng tính đã bắt bị phản đối ở Trung Quốc], trong Jinyinwang, Hunan Television Corp., <http://www.en.hunantv.com/y/20090216/2030338.html>, vào ngày 31 tháng 8 năm 2010.

Minh Bạch Hành Chính và Chính Phủ năng động hơn

Sự minh bạch được thể hiện trong các qui định về tôn giáo mới là một phần của chính sách lớn hơn hướng tới sự minh bạch hành chính, bao gồm việc thiết lập một hệ thống công thông tin của chính phủ, các cuộc họp báo, người phát ngôn của các cơ quan và sách trắng của chính phủ. Hầu hết các chính sách này là một phần của động thái chính trị nhằm hướng tới sự minh bạch của chính phủ bắt đầu từ thập niên 1990. Được lãnh đạo bởi Ủy ban Tối Cao Lãnh Đạo Nhà Nước về Thông Tin Chính Phủ thành lập năm 2001, nỗ lực của các bộ trưởng trong Hội Đồng Nhà Nước và chính thủ tướng. Tất cả các cấp chính phủ đều phải thành lập công thông tin để thông báo về các vấn đề chính sách của chính phủ và cơ cấu hành chính, và cung cấp các dịch vụ chính phủ điện tử. Đến cuối năm 2005, hơn 80% các cơ quan chính phủ trung ương và địa phương đã thành lập website cung cấp toàn bộ các qui định của chính phủ, danh mục các đường dây thông tin nóng, các mẫu đơn có thể tải về, và cho phép công dân thực hiện công việc với chính phủ trực tuyến.⁴⁶

Bên cạnh các website của chính phủ, hệ thống những người phát ngôn của các cơ quan chính phủ cũng được thành lập và được thể chế hóa. Các quan chức đã rút ra một bài học qua sự bùng nổ căn bệnh SARS (Hội Chứng Suy Hô Hấp Cấp) vào năm 2003, khi thiếu một hệ thống họp báo hàng ngày chuyên nghiệp đã khiến các báo cáo đưa ra không nhất quán, làm nảy sinh những tin đồn càng khiến dân chúng hoảng loạn về sự lây lan của đại dịch. Cuối năm đó, Hội Đồng Nhà Nước đã khai giảng một chương trình đào tạo người phát ngôn cho các cuộc họp báo. Tổng số 60 khóa đào tạo kể từ đó đã đào tạo 8.000 người phát ngôn làm việc cho các văn phòng thông tin của các cơ quan chính phủ ở cấp trung ương, cấp tỉnh và cấp thành phố. Đến năm 2008, 62 bộ của chính phủ trung ương và 20 cơ quan chính phủ cấp tỉnh và thành phố đã thành lập cơ quan quan hệ công chúng với số điện thoại liên lạc cho công chúng; nhân viên được đào tạo và có thẩm quyền trả lời những thắc mắc của các cơ quan thông tin đại chúng trong nước và quốc tế, đại diện do dân bầu

⁴⁶ Zhonggong Zhongyang Bangongting, Guowuyuan bangongting [Văn Phòng Ủy Ban Trung Ương Đảng Cộng Sản Trung Quốc, Văn Phòng Trung Ương Hội Đồng Nhà Nước], “Guojia Xinxifa Lingdao Xiaozu Guanyu Woguo Dianzhi Zhengwu Jianshe Zhidao Yijian” [Ý kiến chỉ đạo về việc xây dựng chính phủ điện tử ở nước ta của Nhóm Lãnh Đạo Nhà Nước về Thông Tin Hóa] (ngày 5 tháng 8/2002); Wang Zhengsheng, ed., *Dianzi zhengwu lanpishu: Zhongguo dianzi zhengwu fazhan baogao, số 3* [Sách xanh về chính phủ điện tử: báo cáo về sự phát triển chính phủ điện tử ở Trung Quốc, số 3] (Beijing: Nhà Xuất Bản Tư liệu Khoa Học Xã Hội, 2006), trang 97.

và những người dân quan tâm về các chính sách.⁴⁷ Một hệ thống họp báo đi kèm đã được thành lập trong cùng thời kỳ đó. Trái với những cuộc họp báo không liên tục trong thời gian diễn ra đại dịch SARS, sau khi xảy ra động đất ở Sichuan vào tháng 5 năm 2008, đã có những cuộc họp báo hàng ngày và hơn 30 chỉ thị trên thông tin đại chúng và các cuộc họp báo mỗi ngày trong thời gian diễn ra Thế Vận Hội Olympic từ ngày 8 đến 24 tháng 8 năm đó. Tổng cộng, các cơ quan chính phủ trung ương đã có 506 cuộc họp báo vào năm 2006, trong khi chính quyền các tỉnh và thành phố tổ chức 757 cuộc.⁴⁸

Từ năm 1991 đến nay, Hội Đồng Nhà Nước cũng đã thiết lập một hệ thống Sách Trắng để thông tin tới dân chúng và các độc giả nước ngoài về chính sách của chính phủ. Từ năm 1991 đến tháng 9 năm 2009, tổng cộng 65 Sách Trắng đã được Cơ Quan Thông Tin và Tin Tức của Hội Đồng Nhà Nước phát hành, đôi khi tới 7 cuốn trong một năm. Các chủ đề đa dạng từ nhân quyền ở Trung Quốc, lực lượng quân đội, và các chương trình không gian đến tình hình ở Tây tạng và Xinjiang và tự do tín ngưỡng.⁴⁹

Lãnh đạo theo pháp luật

Đôi với tổ chức tôn giáo, qui định về các vấn đề tôn giáo cũng cho phép kháng án, tranh tụng và tố tụng để đòi nhà nước phải bồi thường thiệt hại. Những điều này là một phần của chính sách lớn bên ngoài các vấn đề tôn giáo từ thập niên 1990, khi chính sách “Lãnh đạo theo pháp luật” lần đầu tiên được tuyên bố là nền tảng căn bản của quản lý hành chính của chính phủ tại Đại Hội Đảng lần thứ 15 vào năm 1997. Một phần của chính sách được tuyên bố được thực thi thông qua ba bộ luật được đề cập ở trên. Luật Xét Lại Các Vấn Đề

⁴⁷ “Zhongguo Xinwen Fayanren Zhidu Ri Zhen Wanshan” [Hệ thống người phát ngôn tin tức ở Trung Quốc đang trở nên tốt hơn mỗi ngày], *Renmin ribao* (ấn bản ở nước ngoài), ngày 17 tháng 11/2008; Hệ Thống Thông Tin Trung Quốc, “Jiangsu Xinwen Fayanren Kaishi Peixun, Xinwen Fabuzhidu Zhengshi Qidong” [Những người phát ngôn tin tức ở Jiangsu bắt đầu khóa đào tạo, hệ thống họp báo chính thức khởi động], <http://big5.china.com.cn/chinese/zhuanti/fyr/842168.htm>, vào ngày 30 tháng 8/2010.

⁴⁸ China.org.cn, “Guoxinban Jiu Zhongguo Xinwen Fabu he Xinwen Fayanren Zhidu Jianxie Jinzhan Juxing Fabuhui” [Họp báo của Văn Phòng Thông Tin Hội Đồng Chính Phủ về xây dựng và phát triển hệ thống họp báo và người phát ngôn tin tức của Trung Quốc]. Để có bản dịch tiếng Anh đầy đủ của các cuộc họp báo được lựa chọn về sự chuẩn bị cho Thế Vận Hội, xem James Tong, ed., “Kế hoạch cho Thế Vận Hội 2008 (2) đến (6),” trong *Luật Pháp và Chính Phủ Trung Quốc* (tháng 9 đến tháng 12 năm 2008 và tháng 3 đến tháng 8 năm 2009).

⁴⁹ Xem phần các tài liệu và báo cáo của chính phủ, <http://www.gov.cn>.

Hành Chính cho phép công dân có quyền tranh tụng các quyết định hành chính vi phạm các quyền và lợi ích hợp pháp của họ, bao gồm quyền sở hữu hay sử dụng tài sản, quản lý các hoạt động kinh doanh và quyền tự do cá nhân. Trong những trường hợp này, các công dân được quyền yêu cầu xem xét lại các vấn đề hành chính khi các cơ quan được yêu cầu phải giải thích bằng văn bản cơ sở quyết định ban đầu của mình và đưa ra bằng chứng để chứng minh cho quyết định đó. Các công dân có thể tranh tụng về tính pháp lý của quyết định, khởi kiện ra tòa, hoặc yêu cầu sự phân xử của cấp hành chính cao hơn.

Bộ Luật Tố Tụng Hành Chính (tháng 10/1990) cho phép công dân và các tổ chức kiện các quan chức và các cơ quan chính phủ về những quyết định hành chính sai trái. Bộ luật này cho phép những đương đơn là thường dân và luật sư của họ được xem xét lại các giấy tờ tài liệu, thực hiện điều tra và thu thập chứng cứ. Quyết định ban đầu sẽ được hủy bỏ hoặc sửa đổi và nhân viên làm sai sẽ bị phạt nếu tìm quyết định ban đầu được chứng minh là không đủ bằng chứng pháp lý, không đủ cơ sở chứng cứ hay cơ sở thực tế, hay khi quan chức có liên quan đến những hành vi hành chính không phù hợp. Hơn nữa, các nạn nhân của hành động không phù hợp về pháp lý hay bất cẩn của chính phủ có thể được nhận bồi thường theo Luật Bồi Thường của Nhà Nước (tháng 5/1994) khi các nhân viên chính phủ xâm phạm tài sản của họ hay vi phạm quyền của họ trong các trường hợp liên quan đến việc bắt giam hay gây thương tích hay tử vong bất hợp pháp. Trong những trường hợp này, nạn nhân có thể nộp đơn đòi bồi thường, và cơ quan có lỗi sẽ phải bồi thường. Viên chức nhà nước có những hành vi bất hợp pháp như vậy do cố tình ác ý, thiếu năng lực hay nhận hối lộ sẽ phải chịu trách nhiệm một phần hay toàn bộ số tiền bồi thường và có thể bị kỷ luật hoặc bị truy tố trách nhiệm hình sự. Do đó, cũng cần phải làm rõ rằng những điều khoản về nguyên tắc pháp lý trong qui định về các vấn đề tôn giáo không chỉ liên quan đến quản lý các vấn đề tôn giáo mà còn là một phần của chính sách quốc gia.

Các qui định về thời gian giải quyết các vấn đề hành chính và các tiêu chí không tùy tiện

Các qui định về thời gian trả lời các vấn đề hành chính trong qui định về các vấn đề tôn giáo là nội dung pháp lý chính trong các bộ luật kiểm soát các hành vi quan liêu. Luật Cấp Phép Hành Chính được đề cập ở phần trước qui định thời gian tối đa phải trả lời các vấn đề hành chính đối với các quyết định hành chính khác nhau. Luật này yêu cầu những đơn đầy đủ giấy tờ hợp lệ phải được giải quyết trong vòng 20 ngày làm việc (Điều 42) và giấy phép phải được gửi trong vòng 10 ngày sau đó (Điều 44). Nếu cần kiểm tra hay điều tra về kỹ thuật, thì việc đó phải được ít nhất là hai kỹ thuật viên thực hiện trong vòng năm ngày

(Điều 55). Nếu cần xét xử công khai, việc xét xử phải được tổ chức trong vòng 20 ngày (Điều 47).

Các luật khác qui định hành vi hành chính phù hợp có những điều khoản tương tự. Luật Xem Xét Lại Các Vấn Đề Hành Chính qui định rằng cơ quan xem xét cần phải nghiên cứu trường hợp đó trong vòng năm ngày kể từ khi nhận được yêu cầu xem xét (Điều 17) và thông báo cho cơ quan bị kiện trong vòng bảy ngày. Cơ quan đó phải trả lời bằng văn bản để giải thích về quyết định hành chính ban đầu của mình trong vòng 10 ngày (Điều 23). Tương tự như thế, Luật Tố Tụng Hành Chính cho tòa án bảy ngày để quyết định xem có xét xử phúc thẩm trường hợp công dân kiện quan chức chính phủ (Điều 42). Tòa án có năm ngày để gửi đơn khiếu nại của đương đơn tới cán bộ có liên quan, cán bộ đó có mười ngày để trả lời bằng văn bản (Điều 43). Tòa án phải xét xử vụ việc trong vòng ba tháng kể từ khi quyết định thụ lý vụ án (Điều 57). Luật Nhà Nước Bồi Thường Thiệt Hại cũng qui định rằng khoản tiền bồi thường phải được trả cho đương đơn trong vòng hai tháng kể từ khi nhận được yêu cầu (Điều 21).

Các tiêu chí cụ thể và không tùy tiện được ghi trong qui định về các vấn đề tôn giáo cũng là một phần của quá trình ban hành luật để giám sát quyền quyết định tùy tiện của các cán bộ chính phủ. Ví dụ, Luật Phá Dỡ và Tái Định Cư (2001), đưa ra những qui định chi tiết về việc bồi thường những bên liên quan đến thiệt hại về đất đai bị ảnh hưởng, phụ thuộc vào việc họ là người chủ sở hữu hợp pháp hay chỉ là người đi thuê, các quyền liên quan đến đất đai có thể được xác định rõ ràng hay không, những quyền đó có phải là cơ sở phi lợi nhuận hay không và đất đai đó đã bị thế chấp trước đó hay chưa. Giá trị được đánh giá bao gồm giá thị trường của đất đai nhưng không tính chi phí tái định cư, tiền thuê nơi ở tạm thời, thiệt hại về kinh tế do các hoạt động kinh tế bị tạm dừng, và chi phí trang trí nội thất. Các bên liên quan được phép lựa chọn, từng mảnh đất hay theo lô, trong số nhiều mảnh đất của các công ty đánh giá bất động sản được xác định là có năng lực và danh tiếng, và họ phải công bố tiêu chí đánh giá. Phương thức đền bù có thể là thanh toán bằng tiền mặt hoặc đổi đất khác.⁵⁰

KẾT LUẬN

⁵⁰ Guowuyuan [Hội Đồng Nhà Nước], “Chengshi Fangwu Chaiqian Guanli Tiaoli” [Các qui định về quản lý việc phá dỡ và tái định cư nhà ở đô thị] (tháng 11 năm 2001), trong Chaiqian Buchang Shiyong Falu Shouce [Sổ tay hướng dẫn bồi thường hạ tầng] (Beijing: Zhongguo Fazhi Chubanshe, 2007) Điều 22-32.

“Qui định về các vấn đề tôn giáo” có hiệu lực từ tháng 3 năm 2005 nhằm nỗ lực đưa chính sách tôn giáo đã lỗi thời của Trung Quốc vào trong một phạm vi chính trị như các chính sách cải cách toàn diện của đất nước. Các cộng đồng tôn giáo giờ đây đã có quyền tự quyết lớn hơn trong việc quản lý các vấn đề nội bộ; kết nạp, đào tạo, và cấp chứng chỉ cho các chức sắc tôn giáo; và xuất bản, in ấn và phân phối các ấn phẩm tôn giáo và các cuốn kinh. Các quyền về kinh tế của các cộng đồng được bảo vệ nhiều hơn theo các qui định mới. Cả quyền sở hữu và quyền sử dụng bất động sản của họ đều được khẳng định, những người làm trong các tổ chức tôn giáo được quyền nhận tiền bồi dưỡng cho các hoạt động tôn giáo của mình, và các cộng đồng tôn giáo có thể nhận tiền công đức hay ủng hộ của các cá nhân và tổ chức trong và ngoài nước. Trong trường hợp bị cấm hoàn toàn, các tín đồ có thể hành lễ tại gia, trong khi các tổ chức tôn giáo có thể thực hiện các công việc từ thiện cũng như các chương trình giáo dục và thể thao.

Do quyền tự trị của các cộng đồng tôn giáo được mở rộng, nên quyền quản lý các vấn đề tôn giáo của nhà nước thu hẹp lại. Nhà nước không còn yêu cầu các cộng đồng tôn giáo nhận người của Đảng Cộng Sản Trung Quốc làm lãnh đạo hay thể hiện sự ủng hộ hệ tư tưởng chủ đạo của Đảng và nhà nước bằng các phát ngôn nữa. Những yêu cầu phải xin phép cho các hoạt động tôn giáo cũng được bãi bỏ, không còn yêu cầu phải xin cấp chứng nhận lại cho các địa điểm tôn giáo hàng năm nữa. Một số nhiệm vụ quản lý được chuyển sang cho cộng đồng tôn giáo tự quản lý, trong khi nhiều vấn đề khác được thực hiện theo luật của quốc gia không chỉ dành riêng cho việc quản lý các vấn đề tôn giáo. Thường được trình bày bằng ngôn ngữ cụ thể và không tùy tiện, những điều luật này được soạn thảo nhằm đưa những tiêu chí pháp lý hợp lý vào chính sách xã hội và để lãnh đạo bằng pháp luật thay vì những quyết định hành chính tùy tiện. Quyền hạn của các cán bộ chính phủ cũng bị hạn chế hơn theo các qui định về kháng án hành chính, tranh tụng pháp lý, kỷ luật những cán bộ sai phạm và bồi thường cho những công dân chịu thiệt hại do việc làm sai trái của cán bộ.

Để chắc chắn, tôn giáo ở Trung Quốc vẫn bị quản lý chứ không được tự do. Vẫn có vụ các vấn đề tôn giáo ở các cấp chính quyền, và các cộng đồng tôn giáo đều phải báo cáo lên các cơ quan này, cũng như xin phép các cơ quan này cho tổ chức các hoạt động tôn giáo. Tất cả các tổ chức tôn giáo và các địa điểm thực hiện các hoạt động tôn giáo đều phải đăng ký. Vẫn còn những báo cáo thường xuyên về các địa điểm không đăng ký bị khám xét, những nhà thờ không chính thức bị phá bỏ, những ấn phẩm không được cấp phép bị tịch thu, những người theo chủ nghĩa giáo đoàn bị bắt giữ. Việc thực thi và kiểm soát ở địa phương thường vẫn không nhất quán với các chính sách của chính phủ trung

ương. Tuy nhiên, đường lối chung của sự tiến bộ trong chính sách và quản lý thì rất rõ ràng. Việc hướng tới sự lãnh đạo theo pháp luật về các vấn đề tôn giáo, giảm đi các vấn đề phải xin phép các cơ quan chính phủ và giảm đi số lượng các chứng nhận do cơ quan chính phủ cấp, tăng thêm quyền tự quản lý tổ chức và tăng thêm sự bảo vệ các quyền về kinh tế của các tổ chức tôn giáo, hạn chế sự can thiệp của chính phủ vào các vấn đề tôn giáo là những thay đổi về chính sách rất được hoan nghênh.

Ở phần trước, chúng tôi đề xuất rằng chính sách tôn giáo mới không chỉ là sự nhượng quyền đặc biệt cho các cộng đồng tôn giáo ở Trung Quốc hay cộng đồng quốc tế. Hơn thế, điều đó còn phản ánh chính sách quốc gia nhằm xác định lại vai trò của nhà nước: thông qua việc hạn chế lạm dụng quyền hành chính, quản lý minh bạch và các quan chức cán bộ phải chịu trách nhiệm về các quyết định và hành động của mình. Trao quyền quản lý nhiều hơn cho các cộng đồng tôn giáo cũng là một phần của chính sách mới nhằm tách bạch xã hội với nhà nước và chấm dứt sự phụ thuộc của các tổ chức dân sự vào nhà nước về hành chính, nhân sự và tài chính. Việc bảo vệ các quyền về kinh tế của các cộng đồng tôn giáo là kết quả của cơ chế các quyền công dân và nhân quyền khiến các quyền của cá nhân và các tổ chức được bảo vệ sâu rộng hơn cho các công dân và các tổ chức ở Trung Quốc, cũng như các nhóm bị tước quyền bao gồm những người bị giam giữ, những người bị kết án tử hình, và cộng đồng những người nam và nữ đồng tính.

Chính sách tôn giáo mới vì thế là một kết quả khác nữa của 30 năm cải cách thị trường. Dưới sự chi phối của các luật lệ hàng đầu có hệ thống, sự quản lý hành chính tập trung của nhà nước do đảng lãnh đạo đòi hỏi phải tuân thủ và nhất quán theo các lĩnh vực chính sách cụ thể với chính sách chiến lược do cơ quan quản lý cấp cao nhất đưa ra. Khi mục tiêu chiến lược được quản lý theo luật pháp, các qui định của nó không chỉ cụ thể và không tùy tiện cho các nhà sản xuất, người tiêu dùng, các nhà quản lý và người lao động, chủ cho thuê nhà và người thuê nhà – nhưng không cho các cộng đồng tín đồ tôn giáo. Qui định đó không thể bảo vệ quyền về bất động sản đối với những tài sản do các chủ doanh nghiệp trong nước và các nhà đầu tư nước ngoài sở hữu nhưng lại từ chối quyền đó với các nhà thờ và đền thờ. Nó không thể cho phép các tổ chức phi chính phủ bảo vệ môi trường, và các tổ chức của những người khuyết tật, phụ nữ và trẻ em được nhận tiền trợ giúp từ bên ngoài trong khi vẫn cấm các cộng đồng tôn giáo nhận các khoản tiền đó. Nó cũng không thể khởi tố các quan chức hay cán bộ sử dụng luật pháp tùy tiện trong lĩnh vực sức khỏe cộng đồng, tài chính doanh nghiệp và ngoại thương nhưng miễn trừ những người quản lý tôn giáo. Tương tự, điều luật này không thể cho phép kháng án hành chính, tranh tụng pháp lý và đòi bồi thường cho tất cả các vụ án dân sự và hình sự

trong khi lại miễn trừ cho các cán bộ chịu trách nhiệm các vấn đề về tôn giáo. Sự hội tụ giữa chính sách tôn giáo với các chính sách cải cách toàn diện diễn ra nhờ tính hợp lý và sự gắn kết với hệ thống chính trị tập trung, cũng như sự đối xử công bằng và công lý cho tất cả mọi đối tượng theo yêu cầu của chính sách lãnh đạo theo pháp luật. Cũng đã có sự kết hợp giữa chính sách nội địa và các điều luật quốc tế. Trong 30 năm qua, chấp nhận và đưa vào thực hiện các điều luật quốc tế là chính sách của quốc gia cũng như của địa phương trong thương mại và đầu tư, du lịch và lễ hành, dịch vụ pháp lý và kinh doanh, giáo dục và y tế, khoa học và công nghệ, âm nhạc và nghệ thuật, giải trí và thể thao của Trung Quốc. Trong thương mại và đầu tư, Trung Quốc đã đưa vào sử dụng luật hải quan quốc tế, và các tiêu chuẩn kế toán doanh nghiệp quốc tế trong kiểm toán kinh doanh. Nhằm hiện đại hóa hệ thống luật pháp của mình, Trung Quốc đã bắt đầu áp dụng luật tư pháp, các phiên tòa xét xử công khai, các công ty luật độc lập, thẩm phán chuyên nghiệp và đã loại bỏ hệ thống thẩm tra và đối lập. Từ lúc ban đầu không có, các trường đại học của Trung Quốc giờ đây đã xây dựng hơn 200 chương trình MBA (thạc sỹ quản trị kinh doanh), tham gia vào các chương trình liên kết đào tạo với các trường quản trị kinh doanh quốc tế hàng đầu, thiết kế các chương trình đào tạo quốc tế, đưa vào sử dụng các sách giáo khoa của phương tây và phương pháp nghiên cứu trường hợp.

Về lĩnh vực học thuật nói chung, các giáo sư Trung Quốc đã tham gia các dự án hợp tác nghiên cứu với các đồng nghiệp ở nước ngoài, trở thành thành viên ban quản lý của các hiệp hội quốc tế chuyên nghiệp, và đã được mời tham gia vào ban biên tập các tạp chí khoa học. Các sinh viên Trung Quốc đã chiếm số lượng đông nhất trong số các sinh viên nước ngoài ở các trường đại học hàng đầu ở các nước công nghiệp, trong khi các trường đại học của Trung Quốc cũng tiếp nhận hàng ngàn sinh viên quốc tế mỗi năm. Các nghệ sỹ dương cầm, violon và các nhạc trưởng Trung Quốc đã giành được những giải thưởng quan trọng trong các cuộc thi âm nhạc quốc tế hàng đầu, ghi âm những đĩa nhạc bán chạy nhất, và được mời vào các vị trí quan trọng nhất trong các dàn nhạc giao hưởng quốc tế. Các vận động viên Trung Quốc đã đoạt hàng loạt huy chương vàng, bạc và đồng ở các sự kiện thể thao quốc tế và tham gia vào các đội bóng rổ ở các giải lớn ở Mỹ. Beijing, Shanghai và Guangzhou đã đăng cai các thế vận hội thể thao quốc tế. Ngoài ra, khi hội nhập và hợp tác với các tôn giáo quốc tế, tôn giáo của Trung Quốc đã để lại dấu ấn rất tốt trong các lĩnh vực khác. Sự hội tụ của tôn giáo với các qui định quốc tế đang hướng tới việc định hình với các thành phần khác ở Trung Quốc.

Sự phát triển kinh tế kỳ diệu của Trung Quốc, những thành công trong lĩnh vực ngoại giao, và nâng cao vị thế trên trường quốc tế không thể tách rời khỏi chính sách quốc

tế hóa đời sống dân chúng. Trong hầu hết các lĩnh vực xã hội chính – các cơ quan nội thương, tài chính, giáo dục, khoa học, văn hóa, nghệ thuật và thể thao – các quan chức Trung Quốc đang thiết lập và xúc tiến hợp tác quốc tế để các lĩnh vực này phục vụ mục tiêu hiện đại hóa của Trung Quốc. Thông qua việc đưa vào áp dụng các qui định và tiêu chuẩn quốc tế quan trọng, tham gia các chương trình hợp tác quốc tế song phương và đa phương, và tham gia vào các tổ chức quốc tế, chính những lĩnh vực nội địa này đã thay đổi, và hội nhập với các tổ chức tương tự trên thế giới. Họ đã chứng minh rằng chính họ là tài sản của quá trình chuyển đổi ở Trung Quốc và đóng góp vào sự gia tăng vị thế trên trường quốc tế.

Ngược lại, thay vì là một tài sản trong gia tài quốc tế của Trung Quốc, tôn giáo thường là trách nhiệm của Trung Quốc. So với nhiều các lĩnh vực chính sách, chính sách tôn giáo thường là sự phần nộ bị coi thường, chứ không phải được hoan nghênh. Các tổ chức tôn giáo vẫn tách biệt với các thể chế tôn giáo quốc tế; chính sách tôn giáo cũng khác với các tiêu chuẩn và qui định quốc tế cơ bản. Các qui định mới hứa hẹn sẽ có buổi bình minh của thời đại mới trong hoạt động quản lý các vấn đề tôn giáo của Trung Quốc. Các qui định về quản lý các vấn đề tôn giáo đã được rất nhiều cộng đồng quốc tế hoan nghênh, với hy vọng rằng nó sẽ thay đổi chính sách tôn giáo của Trung Quốc cả ở cấp quốc gia và cấp địa phương, đồng thời nâng cao vị thế của quốc gia trên thế giới sau thế vận hội Olympic 2008.

Nguồn: James W. Tong. *The New Religious Policy in China: Catching up with System Reforms*. Asian Survey. Volume 50/ Number 5/ September 2010. 859-888.

Người dịch: Nguyễn Thúy Nga